

מהדורת קרן טלל מרכז

שנה י' (תשפ"ו)

אוצר פניני גאוני הדורות והחסידות

• ואלא •

מאמרים נבחרים משכיות חמדה, שווים לכל נפש
מכוונים ומדוממים בכתבם וכלשונם מתוך הספרים הקדושים

זהר המבואר

הכתר והכבוד

בהוצאת ישיבת "אביר יעקב"
מוסדות "אור מאיר ושמחה" נהדיה
ע"ש כ"ק אדמו"ר רבי מאיר אביחצירא זצ"ל

יד עצה נפלאה לדעת
אם דרכו נכונה
מילתא חדת"א

יב הסכמת שוטר התיאטרון
נציץ אורה חסידי לפרשת השבוע
ספיר ויהלום

זכר כעת נסיון מסלוקים
מהאדם את הדעת
אוצר פניני החסידות

העלונים: ספיר ויהלום • מילתא חדתא • ובחירת בחיים • אביר יעקב • מבטלי בית הרק • שירת מואלה • בעל העקירה

ה ואלו הרשעים מקבלים שכרם בעולם הזה
ה ספר הזכות | ט"ו בשבט זמן התחלת התגלות השפע
ו יד מלאכי | הסבה שה' הקפיד על משה ולא על אליהו
ו דברי יוסף | התעוררות קטרוג על ישראל באם ישמע פרעה לדברי משה
ו צמח צדקה | בדיקת מטהו של משה על המים
ז מלא העמר | החלוק בין כחו של משה למעשה החרטמים
ז דרשות בן איש חי | הסרת הצפודים בעודם חיים
ז ויבא יוסף | הסבה שמשה צעק בתפלתו רק במפת צפרדע
ז ויאמר שאול | רחישות הפנים בארץ גשן
ח שארית יעקב | מפת ערב אף ביערות
ח מלל לאברהם | החלוק בין מפת בנך למפת ערב
ח חדושי הגרי"ז | מקומות ירידת הבד
ח ראש דוד | תחלת רחישות הפנים באדם ובבהמה
ח נפלאות חדשות | תחלת רחישות הפנים על האדם מצד הארץ
ח וידבר משה | לאחר הודאת החרטמים באו הפנים על האדם
י מעשי צדיקים
יב ספיר ויהלום | הארה חסידית מן הפרשה

מאור עינים | סוד גלות מצרים הוא גלות הדעת | הדעת השלמה מביאה את
האדם ליראה ואהבה
שומר אמונים | שלושה סוגי חשכות והסתרה
לקוטי הלכות | עקר הנסיון הוא שלא מראים לאדם מתחלה מה יזכה אם יעמד
בו
בית יעקב | שם הגדולה מורה על שלילת כח הטבע ושלילתו המוחלטת של הבורא
יתברר בכל עת ורגע
נעם אליעזר | לאיזה צדף היו שליוחיות משה אל פרעה - כאשר ידע הקב"ה
מראש שלא ישמע
אילנות דחיי | צדיקים מפיגים הקור על ידי הזכירה בהשם יתברך
צמח ה' לצבי | אותות ומופתים הנפעלים מכח הקדושה הם פלא אף בעיני
העושה אותם
קדשת לוי | הדקדוק בלשון הפסוק
לקוטי שיחות | המפה הראשונה במים - הדבר הראשון שצריכים לשבר הוא
הקריירות
פתוחי חותם | לבגלי זכות התורה יהיה קיום לעתיד לבוא והרשעים יאבדו ה
אור המאיר | הצדיקים סובלים בעולם הזה כי שכרם שמור להם לעולם הבא

בס"ד

קו מענה הלכה

02-803-9999

או במייל: rav@abiryaakov.com

קו השיעורים - קול הלשון: 03-6171077

מחבירים

הניוז היומי מבית עוז והדר - אור לישראל

מתחילים
את היום!

להצטרפות: newsletter.mechubarim@gmail.com

ישירות למייל האישי

נושאים בפרשת וארא

סוד הנסיונות

מאור עינים

רבי מנחם נחום מטשורנוביל זיע"א

סוד גלות מצרים הוא גלות הדעת |

הדעת השלמה מביאה את האדם ליראה

ואהבה

וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב
באל שדי וגו' (ו א), פרוש רש"י
חבל על דאבדין ולא משתכחין וכו'.

הענין הוא, דנודע סוד גלות מצרים הוא
כי הדעת האמתית היא בגלות, שלא
היה משיגין הדעת לעבד הבורא ברוך הוא
בענין שנאמר 'ידע את אלהי אביו ועבדהו'
(דברי הימים א' כח ט), כי באמת הדעת הוא
העקר המביא לידי יראה ואהבה הגמורה,
כי אחר שידע ויזמין כי מלא כל הארץ
כבודו ולית אתר פנוי מגיה, והוא תענוג
כל התענוגים, ברוך הוא וברוך שמו חי
החיים.

כאשר דעת האדם שלמה אינו מתאוה
לשום תאוות תענוגים

אם בן בכל התענוגים אלו יציר חס
ושלום העדר שפעת אורו וחייתו
יתברך בהדברים הנבראים, היו חוזרים
הנבראים לתהו ובהו, וכן בכל העולמות
עליונים ותחתונים אלו יציר חס ושלום
העדר חייתו מהן, היו כלא היו, ואם בן
הוא העקר בכל הדברים.

ואם בן כשיזמין בזה ודאי לא יתאוה
לשום תענוג בעולם, מאחר שעקר
הוא הבורא ברוך הוא, ואם בן טוב יותר
לדבק את עצמו בתענוג האמת, ולא
להפריד חס ושלום משרשו לקח התענוג
כמו שרואה בעין הגשמי, ויקרא חס ושלום
נרנן מפריד אלוף (משלי טו כח), מפריד
אלופו של עולם משכינתיה.

כי כל הדברים מכנים בשם 'שכינה',
דהינו חיות השם יתברך השוכן בכל
הדברים, ואם הוא עושה הדבר כמו שעושים
אנשי המונים, אזי מפריד חס ושלום, על
בן בודאי מי שיש לו דעת זה, יראה בכל
דבר, הפנימיות המקימו שהוא שכינתו
ברוך הוא, וידבק בו ויבא לידי יראה
ואהבה.

באור 'בכל מדה ומדה שהוא מודד לה'

ואהבה נקרא כמו שאיתא במשנה (ברכות
נז) ואהבת וגו' בכל מאדך (דברים

ו ה), בכל מדה ומדה שהוא מודד לה הוי
מודד לו במאד מאד. להבין הדבר מהו
בכל מדה ומדה.

דנודע פי השם יתברך אין סוף, ואם בן
הוא דבר שאין לו גבול ותכלית,
והעולם הוא דבר שיש לו גבול, ואם בן
אין אפשר לעולם לסבל אור שפעת חייתו
ששוכן בכל הנבראים כנ"ל, מאחר שאין
לו יתברך גבול.

אלא הוא יתברך מנהיג עולמו על ידי
מדותיו, והמדות נקראים מה שמדד
השם יתברך וצמצם את עצמו בכיכול
באפן שיוכל העולם לסבלו, וזהו לשון
'מדה', וכל זה כפי שגזרה חכמתו יתברך
שאינה משגת, פעם מודד במדה זו ופעם
במדה אחרת, כפי שגזרה חכמתו יתברך
שצריך בעת ההוא להנהיג עולמו על ידי
שפעת חייתו.

הקב"ה מודד ומצמצם לאדם את אלקותו
בכל פעם לפי העת - פעם בחסד ופעם
ברחמים | אם יש לאדם דעת מקבל
כל מצב בשמחה

וכן לכל אדם מישאל מודד את עצמו
ומצמצם אלהותו יתברך כפי כח
האדם ושכלו בזמן ההוא, פעם בחסד
ופעם ברחמים, פי השגחתו יתברך רואה
פי אי אפשר לאדם לקחת אלהותו יתברך
בעת ההיא כי אם בזאת המדה דוקא.

ואם האדם יש לו דעת בודאי מקבל
אלהותו יתברך כפי מה שמדד את
עצמו אליו בעת ההיא, וישמח בקבלת
אלהותו יתברך עליו ויהא מודה לו במאד
מאד, ועובד אותו ביראה ואהבה גמורה,
מאחר שיש לו דעת והדעת הוא הכולל
אותן פנודע וכו'.

בעת נסיון מסלקים מהאדם את הדעת

אך שצריך כל אחד ואחד לבא לידי
נסיונות, אף שמקבל אלקותו
במחשבתו כנ"ל מכל מקום מנסין את כל
אחד בעשר נסיונות, כמו שאיתא באברהם
עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו ועמד
בכלם (אבות פ"ה מ"א).

והנסיון הוא, שמסלקין ממנו ההתקשרות
שהיה קשור בהשם יתברך על
ידי הדעת, בעת שבא לידי נסיון, ונשאר
אצלו רק הבחירה, כי לולא זה לא היה
נקרא נסיון כי בודאי על ידי ההתקשרות
אחז צדיק דרכו, ועל ידי זה נתמעט הדעת

אצלו לא סלוק הדעת ממש, ואם עומד
בנסיון, על ידי שנקבע בלבו מקדם כשהיה
לו דעת רחב.

ביציאת מצרים נשברה הקלפה המכסה
את הדעת | מי שאין לו דעת הוא גם
היום בגלות מצרים

והנה כשהיו ישראל במצרים היה הדעת
בגלות, כי קלפה קדמה לפירי, כי
הדעת היה מכסה בקלפות כמו קלפת
האגוז, כמו שאמר הכתוב 'אל גנת אגוז
יבדתי' (שה"ש ו יא) שהוא על גלות מצרים
(וזהר ח"ב טו), ובאגוז יש קלפה חיצונית
היותר קשה ומכסה את האכל, ותחתיה
קלפות דקות זה על זה.

ובגלות מצרים נשברה קלפה הקשה כדי
שיוכלו לראות האכל, הגם
שנשארו עדין קלפות הדקות עד שיבא
משיחנו במהרה בימינו שיתגלה הפנימיות
לגמרי, מכל מקום עקר ההתכנסות נתגלה,
כי מצרים אותיות מצר - ים, כי יש ים
התכנסות שהוא הדעת שבא ממש, ומי שאין
לו דעת כלל, הוא גם היום במצור ים,
שלא נכנס עדין בים התכנסות וכו'.

מענה הקב"ה למשה רבנו על אמירתו
'למה הרעתה' - מי שיש לו דעת עבדו
אין זו רעה

על בן נאמר 'וירא אלקים את בני ישראל
וידע אלקים' (כ כה), שבא הדעת
להבחין בהדעת שאף בחינת אלקים הוא
קבלת אלהותו יתברך, וזהו וידבר אלקים
אל משה ויאמר אליו אני ה', כי משה רבנו
עליו השלום אמר 'למה הרעתה לעם הזה'
(ה כב).

והשיב לו השם יתברך, מה רעה הוא
זה, הלא עקר הגאולה הוא שידעו
שאלקים ושם הרחמים הוא אחד ויחיד
אחד כאמור לעיל, ומה שנראה שהוא
רעה, הוא למי שאין לו דעת, אבל באמת
לפי חכמתו יתברך שאינה משגת צריך
בעת ההיא להתצמצם במדה היא דוקא,
וזהו שהורה הוא יתברך זה למשה ואמר
אליו, במדת אלקים זה שאמר שרעויותי,
תדע ש'אני ה' כאמור.

'וארא אל האבות וגו' ושמי ה' לא
נודעתי להם' - העמדתם בנסיונות של
סלוק הדעת ועמדו בזה

וארא אל האבות באל שדי, שאמר לעולמו
די, שהוא צמצום ודין, פי נהגתי
עמכם על ידי צמצומים ודינים, שנסיתי

כל הנסיונות הם טובות גדולים - ואין להתאש

ועקור שלא תתיאש חס ושלום, כי היאוש והנפילה גורם כל הצרות על שונאי ישראל, כי הקדוש ברוך הוא בעל הטוב ובעל החסד חפץ ורוצה בקרבת אפלו רשע שברשעים, וכל הנסיונות והנפילות של אדם המה טובות גדולות באם נותן אל לבו בקצת הבנה ודעת.

מעשה נפלא מהתחזקות בעת הסתר ומצוקה

ומחמת נחיצות הענין ולחזק לבבות ידידי, אספר מה שבדידי הנה עבדא בימי נעורי, שנפלו עלי נסיונות גדולות וחשבות נורא שלא יכלתי לקח ספר בידי, כי טעמתי טעם מרור מאד בכל דבור, ונפשי היה קשה עלי מרב מרירות וחשבות ונסיונות מכל צד. ונפל עלי שנה וקבדות מאד בתמידות, וזה היה במשך אינה זמן, ולא היה לי למי לספר, כי אפלו ספרתי לא היה לי מי שיתן לי אינה עצה.

ומרב מרירות לכבי בכיתי הרבה לה, ולא מצאתי לי שום עזר ותרופה, עד שפעם אחת הלכתי על קבר אינה גאון וצדיק, ובכיתי שם כבי רב ועצום במר לכבי, או חס ושלום שינטל נפשי חס וחלילה, או יתהפך לכבי שאוכל לעסק על כל פנים בתורה כמו איש פשוט, ולא אהיה נדחה משני עולמות חס ושלום.

וכרב בכיתי נפל בלבי שאשוב לביתי ואקח לי ללמד במסירת נפש ויעבר עלי מה, וכשבאתי לביתי פתחתי ספר ונפתח לפני הראש של מקנאות, ואמרתי מברך אני ללמד זה הלמוד ולגמרו אפלו בכל מיני מסירת נפש, וישבתי ללמד במסירת נפש גדול, וטעמתי ממש טעם מיתה בכל דבור, ואמרתי יעבר עלי מה אפלו תצא נפשי חס ושלום אגמר זה הלמוד.

ואחר שגמרתי זה הלמוד במסירת נפש גדול, הטעים לי ה' פתאום אור מתוק וטעם נפלא, ונהפך לכבי לאיש אחר, ונכנס בי שוב חמידא דאורייתא, עד שאחר כך יכלתי ללמד אפלו בבית מלא אנשים המדברים ולא בלבלו אותי, וכתבתי זאת לחזק לבבות דורשי ה' שבאמת אין שום הסתר בעולם, ולא נבראו ההסדרות רק כדי לשפרם (מאמר האמונה):

הקדוש מלובלין ז"ע, והלך לישן מעט שיהיה לו ישוב הדעת על יום הקדוש והנורא, וישן כל הלילה וכל היום דיום הקדוש, עד קרוב לעת ערב. וכשראה זאת שהבעל דבר רצה להפילו אותו לעצבות רחמנא לצלן, ונזכר ואמר, לאמיר זאן ליסטיג, גיפאסט האב איך דאך.

וכשבא להרב הקדוש אמר לו שזה היה נסיון מן השמים, שהיו רוצים לתן לו אינה מדרגה, ומקדם היו נותנים לו זה הנסיון, וכיון שעמד בזה הנסיון ולא בא ליאוש ולעצבות נתן לו זה המדרגה.

העצה לשעת נסיון והסתר

כי לפעמים מנסין את האדם ונדמה לו שאי אפשר בשום אופן לעשות כלום. והעצה שיהא לאדם חבר, שזה עקר גדול, וגם עצה להרגיל עצמו ביגיעות, ואם מרגיל עצמו בזה אי אפשר כל כך לפל וכו'.

גם גדולי וקדושי עליון עברו נסיונות של אמונה

ודע כי גם גדולי וקדושי עליון היה להם אלו הנסיונות של אמונה, ויש מעט ויש הרבה, כי כל אדם מוכרח לעבר אינה זמן על אלו הנסיונות, והוא אחד מגדולי תקוני הנפש שצריך לעבר על בר ישראל לבטל אלו המחשבות המגילות העוליים בלבבו, ויש שצריך לסבל זה כמה שנים חס ושלום, כפי ערך פגם שבנפשו וצורך תקונו.

ועקור שייסבל ולא יפחד מהם, רק תכף ימאסם ויבטלם, ולא יתרחש שום תרועים להם חס ושלום, כי הוא סכנה גדולה לטען עם אלו המחשבות טענות ותרוצים, במקבל מפי קדושי עליון צדיקי עולם וכו'.

כאשר מתגבר על הנסיונות זוכה להארה והתלהבות מחדשת בעבודת ה'

וכשמתגבר האדם על מחשבות אלו אינה משך זמן, נותנים לו מן השמים הארה חדשה בעבודת השם יתברך והתלהבות חדש, כי בזה שדוחין מחשבות פאלו משפילין כל פללות קומת החיצונים, ועושה בזה תקון גדול ונורא בשמים, ונתקן בזה ענינים פאלו בשמים אשר אי אפשר להתקן בכח שום מצוה ועבודה בעולם, ויחשב כי אולי לא בא לזה העולם רק לעמד בזה הנסיון וזה תקון נפשו, לכן אחי חזק ואמץ וטוב לך וכו'.

אותן בסלוק הדעת הרחב מהן, על ידי סלוק ההתקשרות שסלקתי מהם בכדי שיהיה נקרא נסיון, והם עצמו בנסיון מחמת שעמדו על דעת זה כמה שנשאר אצלם מהדעת אחר סלוק ההתקשרות, כי אלהותו יתברך מתמצמת גם כן בדין והיה להם האמונה זו.

וזהו ושמ' ה' לא נודעתי להם, כי סלקתי מהם הדעת הרחב שהוא על ידי התקשרות, כי ה' נקרא הדעת בנודע, וזהו לא נודעתי להם בהדעת במקדם הנסיון, ומכל מקום קבלו אלהותו בכל מה שמדדתי להם, וזהו חבל על דאבדיו, רצה לומר שאבדו בעת הנסיון בחינה שהיה להם מקדם, ולא משתכחין הוא מלשון שכחה, שלא שכחו דעת לקבל אלהותו בכל המדות.

על האדם להיות תקוע כיתד חזק ולא לזוז מאמונתו בעת נסיון

ונמצא מכל האמור שצריך האדם העובד לעבד את בוראו ברוך הוא, דוקא באופן הנ"ל בין בטיבו בין בצאקו, ואם רואה שהבורא ברוך הוא מתנהג עמו זמן מה במדת החסד ואחר זה רואה שהתחיל להתמוטט, יהיה כיתד תקוע במקום נאמן שלא יזוז ממדרגתו, כי אולי מנסין אותו בזה כאמור:

שומר אמונים

נבי אהרן ראטה זיע"א

שלושה סוגי חשכות והסתר

ידוע שיש ג' מיני חשכות ונפילות וירידות. הא', טמטום הלב אשר אין מרגיש שום חיות דקדושה, או שבא בלבבו מרירות ועצבות ודאגות, הב', שהוא היאוש חלילה, שאומר לו היצר שאתה רשע שאין אתה יכול להגיע לשום מעלה, ואתה עובד בחנם ולשוא, מה לך ולמה לך זאת ומיאשו מעבודתו, הג', שהיצר מביא לו אינה מצוה וזה בחינת נגה, וזה נסיון גדול שהוא סובר שהיא מצוה והוא מוכרח לעשות.

כי יש זמן חלילה שמפילין האדם ומנסין אותו בנסיונות עד אין שעור - עד שכל תורה שלומד ותבה שמתפלל ממש מרגיש כמו מיתה רחמנא לצלן, והוא לו לעבודה ולמשא.

מעשה בחסידו של החוזה מלובלין זיע"א

כמו שהיה אצל חסיד מחסידיו לובלין זיע"א שבא על יום הכפורים להרב

לקוטי הלכות

רבי נתן מברסלב זי"ע

עקר הנסיון הוא שלא מראים לאדם מתחלה מה יזכה אם יעמד בו

זה עקר הנסיון של האדם, מה שאין השם יתברך מראה להאדם מיד בעת הנסיון מה שיזכה אם יעמד בזה הנסיון

אך עקר הנסיון מחמת שאינו רואה כל זה, על כן צריך התחזקות גדול וכו', ואם יתגבר ויתחזק על מה שצריך להתגבר ויירדף אחר התכלית הזו, יקבל שכר על כל דבור ודבור שדבר והתחנן לפני השם יתברך לזכות לזה (הלכות שבת הלכה ט):

והצורך. כי בודאי אם כל אדם היה רואה בזה העולם כל מה שיזכה כשישבר תאוותיו ומדותיו הרעים, בודאי לא היה לו נסיון כלל, כי מי פתי וסכל שישליך נעימות לנצח בזה, אורות נשגבות כאלה בשביל שטות בזה ברגע קלה כזאת.

פרשת וארא

הקודמים לא פעלו להביא את הגאולה וכיצד יתכן שאנחנו כן נזכה

ויובן במה שהשיב אבי אדוני מורי ורבי הרב וצ"ל לאחד ששאל אותו על התפלות שאנו מתפללים ומבקשים על שיבת ציון, הלא אנשי הדורות שלפנינו תלמידי חכמים וצדיקים גדולים התפללו בהתלהבות גדולה ולירושלים עירך ברחמים תשוב, ולא פעלו, ואם כן למה אנו חוזרים ומתפללים, הכי במקום שהם לא פעלו נפעל אנן.

והשיבו אבי אדוני מורי ורבי וצ"ל, דחס ושלום לומר שהתפלות שהתפללו עם ישראל, צדיקים בדורות שלפנינו, הלכו חס ושלום לאבוד, ולמה הדבר דומה, לאנשים שהתחילו לחפר באר במקום שלפי החשבון צריך להמצא שם מקור נובע מים חיים, ובא אחד וחפר כמה חפירות ולא מצא מים, ובא אחריו שני ושלישי וחפרו יותר עמק, וגם כן לא מצאו מים, וכן הרבה אנשים חפרו אחריהם, עד שהגיע האחרון, וכשהוא חפר אף מעט מיד נבעו מים חיים.

הכי נאמר שהחפירות הראשונות היו לאבוד, והאחרון שחפר ומצא המים רק הוא היתה עבודתו לתועלת, הלא בודאי רק על ידי עבודת הראשונים החפירותיהם הועיל זה האחרון, וכאשר היתה חסרה רק איזו חפירות למציאות המים השלישן הוא בחפירתו, ובודאי שכל חפירה וחפירה מכל האנשים שחפרו לצורך היה.

כן עלינו לדעת ולהאמין שעוד יקום בנו וישאבתם מים בששון ממעיני הישועה (ישעיה יב ג), רק הקדוש ברוך הוא רוצה שאנו נעזר בעבודתנו למצא את מעיני הישועה של ביאת הגואל צדק ותקון האמתי של העולם.

והנה הדורות שלפנינו ובראשם הצדיקים שכל דור ודור חפרו בתפלותיהם, ולא הלכו לאבוד חס ושלום, כי בכל חפירה וחפירה, בכל תפלה ותפלה, קרבו מציאת המעין, והקדוש ברוך הוא רוצה לזכותנו שגם אנו באחרית הימים נחפר איזו חפירות, בזה שנשוב בתשובה ונתפלל לפניו כראוי, ובזה דיקא ישלמו החפירות

ולזה בהתחלת הבריאה היה קל מאד לשנות כל דבר על ידי תפלה, ואדם הראשון כשהתפלל נעשה תכף שנוי, מחמת שהיה קרוב לבריאה. ורק אחר כך נכנס כל דבר לתוך התשינות, וזהו כמו שאדם ישן כל מה שהיה עושה כשהיה ער עם הדעה עושה גם כן כשהוא ישן בלי דעת.

באור מאמר הגמרא 'כשהוא כורע כורע בברוך וכשהוא זוקף זוקף בשם'

וזהו רומז הגמרא (ברכות יב.) כשהוא כורע כורע בברוך וכשהוא זוקף זוקף בשם. כי זה השם מהנה כל השנוים ומשנה מרע לטוב, כי מה שנתרחק יותר ונכנס בטבע הוא רק מצד אדם, ומצד השם יתברך אין שום שנוי כלל, שלפניו יתברך הוא עתה כמו בהתחלת הבריאה, שזה השם מורה על מלא כל הארץ כבודו.

הרמז בלשון הפסוק

ולזה נאמר תחלה 'וידבר אלהים' ואיתא בזוהר הקדוש (ח"ב כב.) גזרת דינא, 'ויאמר אליו אני ה' דרגא אחרא דרחמי, כי כשמאיר השם הו"ה בעולם נעשה שנוי בעולם כנ"ל:

בא דבר אל פרעה מלך מצרים וישלח את בני ישראל מארצו (ו יא)

נעם אליעזר

רבי אליעזר זוסיא מסקולען זי"ע

לאיזה צורך היו שליחיות משה אל פרעה - כאשר ידע הקב"ה מראש שלא ישמע

הנה באור החיים הקדוש מפרש אמרו 'וישלח' בתוספת וא"ו, הגם שלא קדם לו דבר, דהפננה שמבטיחו שיידבר ובודאי שישלח לבסוף. ויש להבין דהלא הקדוש ברוך הוא ידע מקדם שלא יפעלו כל הדבורים האלה על פרעה לשלח את בני ישראל, רק לבסוף בהמכה האחרונה, ואם כן לאיזה צורך היו כל השליחיות הללו שיידבר משה אל פרעה.

מענה על כך שכל צדיקי הדורות

וידבר אלקים אל משה ויאמר אליו אני ה' (ו ב)

בית יעקב

רבי יעקב מאיר ביצא זי"ע

שם הו"ה מורה על שלילת כח הטבע ושליטתו המחלטת של הבורא יתברך בכל עת ורגע

ויאמר אליו אני ה'. הינו שהראה לו השם הו"ה, שהשם הו"ה מורה על אור שהיה בעת התחלת הבריאה, שאז הבינו כלם שלהבוראים אין שום כח ורק השם יתברך נותן להם כח, ואין שום טבע אצלו שיוכל להאמר שזה הוא דרך הטבע ואין יכול להשתנות, רק הבינו מפרש שבאם רוצה השם יתברך יוכל לתן להם כח להפך ממה שיש להם.

מי שאמר לשמן וידליק הוא יאמר לחמץ וידליק

וכדאיתא בגמרא (תענית כה.) גבי רבי חנינא בן דוסא שאמר מי שאמר לשמן וידליק הוא יאמר לחמץ וידליק. שהפיר מפרש שאין שום דרך הטבע. כן היה בהתחלת הבריאה שהפירו כלם שמה ששמן דולק הוא רק ממה שהשם יתברך נותן בו כח שידליק אותו ברכונו יכול לתן לחמץ גם כן כח שידליק.

אכן אחר כך שנסתלק קצת מאורו יתברך ונעשה הרגל וטבע, נדמה להבוראים שיש להם כח פעלה, ונדמה להם שטבע של השמן להיות דולק ושל חמץ שלא ידליק, ואינם מבינים שהשם יתברך נותן בהם זה הכח.

שם 'אלקים' מורה על ההסתר השולט בעולם ומדמה שיש לטבע כח

ועל זה מורה השם 'אלהים' שהוא בגימטריא 'הטבע'. ועל זה מורה שהיו מצרים משעבדים בהם בפרך, שנעשה כל דבר אצלם בהרגל. אבל מי שבקי בהנהגה ויודע השם הו"ה, רואה מפרש שהשם יתברך מנהג הכל בכל עת כמו בראשית הבריאה שהיתה יודעת שכל דבר יוכל להשתנות כן גם עתה, ורק השם יתברך עושה כל דבר.

העניינים המגנדים לקדשה. ולכן היתה המכה הראשונה במים – קרירות.

המים נהפכו לדם - חיות וחממות

באיזה מים היתה המכה? – מספרת התורה: **במים אשר ביאר** – במי נהר הנילוס. מי הנילוס – דהינו הקרירות לקדשה – היו העבודה ורה דמצרים, שמשם נמשכו כל מיני רע. ולכן, בשהתחילה השבירה דגאון מצרים, היתה לכל לראש שבירת מי האור – ענין הקרירות.

מה נעשה מהמים? – הם נהפכו לדם. דם הוא חיות, חממות, כמו שאמר 'כי הדם הוא הנפש' (דברים יב ג). **והפכו כל המים אשר ביאר לדם** – במקום הקרירות נעשה חממות, ד'מניה וביה אבא לשדי ביה נגא' (סנהדרין לט.).

דקדוק הלשון 'והיו לדם בבישת'

ובזה יובן גם הטעם שבתחלה נאמר שהמים ישתנו 'לדם בבישת' (לעיל ד ט), ולכאורה, מה נוגע להוסיף תבת 'בבישת'? אלא הענין הוא, בין שיבישה אין בה אפלו מעלת הלחלוחית – דבקות, והחדוש היה שאפלו בבישת יהיה חיות.

התחלת כל הרע - על ידי קרירות

ההוראה מהאמור בעבודת ה': בכדי להפטר ולצאת ממצרים דלעמית-זה, יש להכניס חממות וחיות בענייני הקדשה, כי התחלת כל מיני רע היא הקרירות.

יכולים לחשב: מה הרעש כל כך שאין חיות והתלהבות (קאד) בקדשה, הרי אינו עושה דברים הפכיים, ולמי אכפת שאין חיות והתלהבות בקדשה?

יש לדעת, שאין זה כמו שחושבים, שאפשר להיות לא כאן ולא שם (ללא חיות והתלהבות בקדשה, וגם ללא חיות והתלהבות בענייני רע), כי, אם יש קרירות לקדשה, נעשים מנחים סוף-סוף בטמאת מצרים, רחמנא לצלן.

השתדלות היצר לקר את האדם שלא יתפעל מאלקות אף בנס גלוי

ולכן משקיע היצר הרע כחות והשתדלות רבים כל כך כדי לקר יהודי שלא יתפעל מאלקות, שאפלו בשעה שרואה נס ומופת גלוי, בא אליו היצר הרע וטוען: מה לך להתפעל מענין זה, הרי אתה עצמך מאמין שכל העניינים באים מהקדוש ברוך הוא, והקדוש ברוך הוא הוא כל יכול, שלגביו כל העולמות אינם תופסים מקום, ואם בן פשיטא ששלוש אותיות אינם

קדשת לוי

רבי לוי יצחק ממדינתשטוב זיע"א

הדקדוק בלשון הפסוק

כי ידבר אלכם פרעה לאמר תנו לכם מופת ואמרתי אל אהרן קח את מטף כו'. ולכאורה מלת 'לכם' הוא מיותר והנה ליה למימר 'תנו מופת'.

השומר דבורו ומדבר רק בדברי תורה,

הקב"ה עושה מה שהוא אומר

והכלל הוא, דהנה האריז"ל כתב צריך כל האדם להאמין שדבור שלו עושה נחת רוח לבוראו, ופועל כל פעולות טובות לישראל על ידי הדבור, וכשאדם מאמין שהדבור עושה נחת רוח לבוראו צריך האדם לשמר הדבור מאד מפל שטות והכלים, רק ללמד זכות על ישראל, ולפיק צריך לדבר רק בדברי תורה, וכשאדם עושה זה בודאי הדבור עושה נחת רוח לבוראו, והקדוש ברוך הוא עושה לו כל מה שצריך על ידי הדבור שלו, שהדבור פועל פעולות טובות.

באור לשון הפסוק על פי הנ"ל

וזהו שאמר הכתוב תנו לכם מופת דהיינו שיודעים אנחנו שם אלהי, אבל אינם יודעים אם יש כח לכם לעשות כל זה על ידי הדבור שלכם, ככן ואמרתי אל אהרן קח את מטף והשלד לפני פרעה יהי לתנין דהיינו שיש להם כח לעשות מופת תנין ומתנין מטה על ידי הדבור:

ויד את המים אשר ביאר לעיני פרעה ולעיני עבדיו ונהפכו כל המים אשר ביאר לדם (ד ט)

לקוטי שיחות

רבי מנחם מענדל מליובאוויטש זיע"א

המכה הראשונה במים - הדבר הראשון

שצריכים לשבר הוא הקרירות

המכה הראשונה ששברה את גלות מצרים היתה – דם. המים – מי הנילוס – נהפכו לדם. טבע המים הוא קר ולח. בכלל, קרירות היא הפך הקדשה, כי קדשה היא חיות, כמו שאיתא באבות דרבי נתן (פרק לד ט): 'עשרה נקראו חיים', ומונה לכל לראש ש'הקדוש ברוך הוא נקרא חיים', ולאחר זה מונה את כל הדבוקים בהקדוש ברוך הוא. חיות מביאה עמה חממות. אבל קרירות – היא הפך החממות והחיות קדשה.

כלומר: הדבר הראשון שצריכים לשבר הוא – הקרירות. באשר ישנה קרירות לענייני קדשה, מתחילים מזה כל

החסרות עוד למציאת המים, ועל כן עלינו להתאמץ בתשובה ובמעשים טובים, ואז נמצא מים ממעיני הישועה, עד כאן דבריו הקדושים.

באור שליחות משה אל פרעה על פי הנ"ל

ועל פי זה יובן גם כאן, על פי הנודע מספרים הקדושים שבכל פעם שהגיע משה רבנו עליו השלום לדבר אל פרעה, החליש את כח הקלפה שלו, עד שבמכה האחרונה הכניעו לגמרי, ונמצא שכל הדבורים של משה רבנו עליו השלום, מתחלת שליחותו עד המכה האחרונה, כלם הועילו שיאיל פרעה לשלחם.

ושפיר אמר כאן הכתוב 'בא דבר אל פרעה וישלח את בני ישראל מארצו', כי גם דבוריו הראשונים הועילו להשלים שליחותו, אשר סוף כל סוף 'שלח את בני ישראל' (מכת כל השליחות) בדברי האור החיים הקדוש:

ובני יצהר קרח ונפג וזכרי (שמות ו כא)

אילנא דחיי

רבי זוטא מאניפולי זיע"א

צדיקים מפינים הקר על ידי הזכירה

בהשם יתברך

פרש הרבי רבי זישע וצ"ל: יצהר הוא מלשון צהר, רצה לומר הצדיקים שהם מזככים ומצהירים את החמר שלהם, קרח כשקר להם מקרירות התרף, ונפג על ידי מה פוגמין את הקר, וזכרי על ידי שזוכרין את עצמם בה' יתברך:

כי ידבר אלכם פרעה לאמר תנו לכם מופת (ד ט)

צמח ה' לצבי

רבי צבי הירש ממדינתשטוב זיע"א

אותות ומופתים הנפעלים מכת הקדשה

הם פלא אף בעיני העושה אותם

שמעתי על דרך משל, פועל בשמות או בכשוף וכיצא, אף שהדבר הוא פלא ומופת אצל אחרים מכל מקום אצלו אין זה פלא ומופת, כי הוא יודע שהשם זה או הכשוף או הסגלה שהוא פועל בטבע ההיא דבר ההוא, אבל האותות והמופתים שהשם יתברך עושה ברוצנו המחלט בהתנגדות כל הטבעות, גם אצל אדם הפועל המופת ההוא על ידי רצון השם יתברך, הוא פלא ומופת גדול, וזה שאמר תנו לכם מופת שיהיה גם אצלכם מופת:

ראש חדש שבט

ספר הזכות

רבי יצחק מאיר מגור זיע"א

ט"ו בשבט זמן התחלת התגלות השפע

בט"ו בשבט ראש השנה לאילן. ומבאר בגמרא (ראש השנה יד.) שאילן שחנט קודם ט"ו בשבט הוא ממי גשמים של שנה הקודמת קודם ראש השנה, ומה שחנט אחר ט"ו בשבט, הוא ממי גשמים שאחר ראש השנה.

ומבאר דגשמים נקראים כל מיני שפע היורד משמים, וחיים הנגזר בראש השנה כפי זכות הדור, ושפע חיים שהוא נגמר מראש השנה עד שמיני עצרת, להתחלק לכל בריה די מחסורו, הן ברוחניות פרנסת צרכי הנפש, והן בגשמי בני חיי ומזוני.

והתחלת הגלות השפע הוא בט"ו בשבט, כמו שענין החנטה הגלות והראות מהעולם פעלת הגשמים שאחר ראש השנה, וכמו 'פי באשר ירד הגשם כו' והרנה את הארץ כו' והצמיחה כן דברי כו' (ישעיהו נה ו).

דרך בית שמאי ליחידי סגולה ובית הלל לכלל ישראל

ולבית שמאי אחד בשבט, ואלו ואלו דברי אלקים חיים, רק דברי בית שמאי ליחידי גדולי הדור, ובית הלל לכללות ישראל, דייחיד ורבים הלכה כרבים כמו שהוא לרוב, ואחד בשבט הרגשה דקה.

ומהאי טעמא נקט התנא 'באחד בשבט ראש השנה לאילן כדברי בית שמאי', כיון שהאמת כן הוא גם כן, ועקר ההתגלות בעין חיים שהוא התורה, ומשם נשפע לכל עצי האילן, לכן אמר 'ראש השנה לאילן' שעולה צ"א, ב' השמות.

אחד בשבט הואיל משה באר וכו' - התגלות התורה

ולכך אחד בשבט 'הואיל משה באר כו' (דברים א ה), שהוא התגלות התורה מראש השנה שעבר, שעד שנת הארבעים היה מקבל תורה שבכתב, ובראש השנה שנת ארבעים נשפע בו חבור תורה שבכתב עם תורה שבעל פה, והוא באר מים חיים, ואחד בשבט נגמר להגלות באר התורה כנ"ל.

וזה שאמר במדרש (דבר א א): 'מכאן לשון עץ חיים' (משלי טו ד) שמכאן

'הרשעה' שהיא גסות הרוח, **אביב**, גימטריא 'יה', דהינו פגמו בשם 'יה'.

והפשתה, שפתחו שפתם בלשון הרע ושקרים וחספנות וכיוצא, שמו על גבם על סטרא אחרא והסירו על שמם, דכל הפותח פיו בלשון הרע ושקר וכיוצא, מסיר מעליו על שמם, כמו שנאמר (תהלים יב ה) 'אשר אמרו ללשוננו נגביר שפתינו אתנו מי אדון לנו', וזהו **גבעל** אותיות 'גב על', דהינו, שם על גבו על סטרא אחרא, לפיכך אלו גבו ולא יש להם קיום.

אבל והחטה, חטה' גימטריא כ"ב, הם כ"ב אותיות התורה, והכסמת אותיות 'והסמכת', כלומר, התורה והסומכת לה, שהם לומדי התורה והמחזיקים בידם שהם הסומכים להם. עוד, 'והסמכת' היא און הסומכת לדברי חכמים ושומעת לדבריהם, כל אלה לא גבו. והטעם כי אפילת הנה, דהינו ענוים, וקיימו דברי התורה. ועוד, פלאי פלאות נעשו להם, מאחר שקיימו דברי תורה הנקראים פלאות תורת חיים:

אור המאיר

רבי מאיר מקרעטשניף זיע"א

הצדיקים סובלים בעולם הזה כי שרם שמור להם לעולם הבא ואלו הרשעים מקבלים שרם בעולם הזה

'והפשתה' הפנה על יהודים פשוטים והלשרים, והשערה הפנה לצדיקים שהקדוש ברוך הוא מדרקק עמם כחוט השערה, גבו, הם מכים ולוקים, סובלים צרות ויסורים, והחטה הינו החטאים, והכסמת הינו אלו המלכלכים בעברות, הם הרשעים, לא גבו, לא מכים ולא לוקים.

הידעת משום מה? כי אפילת הנה, כי מקומם נגיעם למקום חשף אפל וצלמות, הינו משום שהם נדונים לעתיד לבא ובעולם הזה משלם להם טובה, וכמו דכתיב 'ומשלם לשונאיו על פניו להאבירו', הינו כדי להאבירו לעולם הבא.

ובלשון קדשו: והפשתה מיינט מען דיא פשוטע יידען, והשערה מיינט מען דיא צדיקים וואס דער אייביגרשטער איז מדרקק מיט זיין כחוט השערה, זיין נעבעך גבו, מען שלאגט און מען קלאפט זיין פון אלע זייטען, והחטה, אין די חטאים, והכסמת אין די איין געשמירטע (מיט עברות) לא גבו, זיין טוהט מען גארנישט, וויסטיא פארנוואס כי אפילת הנה, ווייל זיין ווערען פארפאלען אין שאול תחתית:

תופסים מקום אצלו, וביכלתו להחליף צרופ אותיות 'חמץ' בצרופ אותיות 'שמן', ו'מי שאמר לשמן ויחליק הוא יאמר לחמץ ויחליק' (תענית כה.), ומדוע צריך אתה להתפעל ולצאת מהפלים?

כונת היצר הרע היא לקרר אותו מהתפעלות אלקית, ולפעל בו קרירות לקדשה, שזהו המקור לטמאת מצרים. ולכן יש לזכר שהדבר הראשון שיש לעשות כדי להפטר מ'מצרים' הוא - דם, להתחיל לחיות ולהתלהב בענינים של קדשה.

'חמימות' לקדשה ו'קרירות' לעניני העולם

וכשם שצריך לפעל בעצמו את החמימות בקדשה - דם, כך צריך הוא לפעל בעצמו את הקרירות לעניני העולם - צפדע, שהם הם ב' התנועות ד'סור מרע - צפדע, ו'עשה טוב' - דם, ועל ידי שתי תנועות אלו ונפיהם יוצאים ממצרים (ח"א עמ' 119 ואילך):

והפשתה והשערה נכתה כי השערה אביב והפשתה גבעל, והחטה והכסמת לא גבו כי אפילת הנה (ט לא-לב)

פתוחי חותם

רבי יעקב אביחצירא זיע"א

לבעלי זכות התורה יהיה קיום לעתיד לבוא והרשעים יאבדו

אפשר לרמוז, דהנה נודע דלעתיד לא יש קיום ותקומה כי אם לבעלי תורה, ולתומכים ביד לומדיה, ולשומעים דברי תורה ומקיימים, והרשעים אשר לא למדו ולא קיימו ועברו על דברי תורה, אין להם קיום. והנה ידוע דבעל גאון הוא רע מאד, ובעל שקרים וחספנות ולשון הרע הוא גם כן רע עד מאד.

והנה ה'פשתה' אותיות 'השפת', רומז לבעלי לשון הרע ושקרים וחספנות, שכל זה תלוי בשפת האדם. **השערה** אותיות 'הרשעה', רומז על הגאון שנקראת 'הרשעה', כמו שנאמר (זכריה ח ה) 'ויאמר זאת הרשעה'. והנה, בעל הגאון פוגם בשם 'יה' כמספר 'גאון'.

חמר הגאון וחסאי הלשון וזכות התורה ותומכיה

וזהו שאמר והפשתה הם בעלי לשון הרע ושקרים וחספנות וליצנות, והשערה היא אותיות 'והרשעה' היא גסות הרוח, זה לעתיד נכתה, דהינו, לעתיד לבוא כלם יכלו ויכו. והטעם, כי השערה אביב, דהינו

תבות שמאי, הוא יהיה לך ל'פה (שם טו) ראשי תבות הלל, שרצה משה רבנו עליו השלום שיהיה 'איש דברים', הינו שהדבור יהיה כמחשבה, ויוכל להכניס כל המוחין להדבור, ויפנס ללב ישראל, כמו שיש בלבו, והוא גאלה כמו לעתיד.

וזה שכתוב בזהר הקדוש (ח"ג כח.) 'כבוד פה' (שמות ד י) בתורה שבעל פה, 'וכבוד לשון' (שם) בתורה שבכתב, וכמו שהיה רוצה היה יכול לפנס לארץ ישראל עם הדור דעה שהיה יחוד לגמרי, וזה שכתוב 'שלח ביד תשלח' (שם פסוק יג), שתהיה גאלת מצרים על ידי גואל שלעתיד, ומקצת פעל, 'אהיה עם פיך' (שם פסוק טו), לא כלו, שהיה רצון השם יתברך שלא יהיה עדין תקון שיהיה:

שהיה התחלת למוד דבורו בדברי תורה, כעין מה שמתחדש בכל שנה על ידי החיים של כל שנה להיות מדבר.

לכל נפש מישראל נפתחים מעינות התורה באחד בשבט

באחד בשבט הואיל משה באר כו' התורה, ועדין הדברים חיים וקיימים בכל נפש ישראל שנפתחים בו מעינות של באור התורה, מאחר שתלתה התורה בזמן זה 'בעשתי עשר כו' באחד לחדש כו'.

ומזים בפסוקים על בית שמאי ובית הלל

ונרמזים שמאי והלל בזה: ל'א איש דברים אנכי' (שמות ד י) סופי

הלשון שקודם אמר 'לא איש דברים' (שמות ד י) ומשנה לתורה אלה הדברים כו' (דברים א א), שגם הדבור נקרא גיב שפתים, לשון פרי, שהוא התגלות הפנימיות, והוא הפרי מעין החיים שחנן א' בשבט.

'שבט' מלשון שבטי ישראל | שבט ר"ת ש'לום ט'ובה ב'רקה

ועל שם זה נקרא החדש 'שבט', מלשון 'שבטי ישראל', שהוא הראות התפשטות כח של יעקב, והוא ראשי תבות ש'לום ט'ובה ב'רקה, שהשלום מחבר טובה וברכה תורה שבכתב ותורה שבעל פה.

וכמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (סוכה מב.) תינוק שמתחיל לדבר אביו תיב ללמדו תורה מקרא ולמדתם כו', לדבר

אוצרות גאוני הדורות

חן בעיני המלך, אבל מאחר שאני ערל שפתים יכול להיות חס ושלום על ידי זה קטרוג על ישראל.

לך אל פרעה בבקר הנה יצא המיטה ונצבת לקראתו על שפת היאר והמטה אשר נהפך לנחש תקח בידך (ו טו)

צמח צדקה

רבי מנחם מנדל מניקטלבוך זצ"ל

בדיקת מטה של משה על המים

יראה דמבאר לעיל (ו יב) 'ויבלע מטה אהרן גו', פרש רש"י לאחר שחזר ונעשה מטה בלע את כלו, ולכאורה יקשה איך לא שת פרעה ללבו לנס גדול בזה, וצריך לומר שחשד למשה ואהרן שזה המטה היה באמת מתחלה נחש, וקדם בואם לפני פרעה עשו מן התנין מטה, וכשהשליכוהו לפני פרעה חזר לקדמותו ונעשה תנין, ואחר כך על ידי כשוף ואחיות עינים כשחזר ונעשה מטה ובלע את מטותם אין זה נס, דהרי המטות של חרטמי מצרים היו באמת מתחלתם מטות של עץ רק ככשפיהם נעשו תנינים, וכשחזרו לעקרם למטות אין רבותא שמטה אהרן שעקרו תנין שיבלע את מטות חרטמים שעקרם דעץ, לכן לא השגיח פרעה בזה.

וכדי להוציא מלבו צוה הקב"ה לעמד על שפת היאר עם זה המטה, דכבר אמרו רז"ל במסכת סנהדרין פרק דיני ממונות (טו:) זעירא זבן חקרא כו' כי

וידבר משה לפני ה' לאמר הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה ואני ערל שפתים (ו יב)

דברי יוסף

רבי יוסף קליין זצ"ל

התעוררות קטרוג על ישראל באם ישמע פרעה לדברי משה

שמעתי מפי מורי הגאון ו"ל הפונה בפסוק הנ"ל 'הן בני ישראל ואיך ישמעני פרעה', דהא לכאורה קל וחמר פריקא היא, כמו שכתב האור החיים דהם לא שמעו מקצור רוח ומעבודה קשה מה שאין בן פרעה, יעין שם.

ואמר מורי ו"ל פרוש הפסוק בן הוא, דהלא מצינו ביונה הנביא שלא רצה לילך לניגנה להוכיח אותם, שהיה ירא שישמעו לדבריו ויעשו תשובה, ויהיה בזה אחר כך קטרוג חס ושלום על ישראל שהם אינן שומעין לדברי הנביא לעשות תשובה. ועל בן אמר משה רבנו ע"ה לפניו יתברך הו בני ישראל לא שמעו אלי, ואיך יהיה אם ישמעני פרעה, והלא יהיה חס ושלום על זה קטרוג על בני ישראל.

ואם היה לו לשון למודים ומתק שפתים לדבר בפני מלכים בדברים נעימים ערבים לאזן שומעת, היה מקום להתנצל שמפני הלשון כי הוצק חן בשפתותיו מצא

וידבר אלהים אל משה ויאמר אליו אני ה' (ו ב)

יד מלאכי

רבי מלאכי הפהן זצ"ל

הסבה שה' הקפיד על משה ולא על אליהו

רש"י מפרש, שה' דבר עם משה דברים קשים, על שאמר לו קדם "למה הרעתה לעם הזה" (שמות ה כב). ולכאורה קשה, שהרי גם אליהו הנביא אמר בן לה, בשעה שמת בנה של האלמנה אשר ארחה וכלכלה אותו, והתפלל לה' ואמר "הגם על האלמנה אשר אני מתגורר עמה הרעות להמית את בנה" (מ"א יז, כ), ואם בן מדוע לא מזכיר שדבר עמו ה' דברים קשים כמו שדבר עם משה.

ויובן, בהקדים מה שהקשה רבי יששכר בער איילנבוך בספרו 'צידה לדרך', לפרוש רש"י שה' דבר עם משה דברים קשים על שאמר "למה הרעתה", כיצד חזר משה ואמר "למה הרעת לעבדך" (במדבר יא, יא), לאחר שהתאוננו העם במדבר? ותרץ, שכאן הודיע לו כבר קדם לכן "ואני ידעתי כי לא יתן אתכם מלך מצרים להלך ולא ביד חזקה" (שמות ג, ט), כדי שידע שהכל הוא מרצונו של ה', ולא יבוא אליו בטענות, ואף על פי בן בא אליו משה בטענה ואמר לו "למה הרעתה", ולכן הקפיד עליו ה'. ולפי זה מובן מדוע על אליהו לא הקפיד ה', כי לא הודיע לו קדם שרוצה להמית את בן האלמנה.

(באדיבות 'מכון חכמי ספרד' נתיבות)

ויצא משה ואהרן מעם פרעה ויצעק משה אל ה' על דבר הצפרדעים אשר שם לפרעה (ח ט)

ויבא יוסף

רבי יוסף דאבילה זצ"ל

הסבה שמושה צעק בתפלתו רק במכת צפרדע

יש להתבונן, מדוע רק במכת צפרדע נאמר שמושה התפלל "על דבר הצפרדעים", ואלו בשאר המכות נאמר רק "ויצטרף אל ה'" (שמות ח, כו, ושם י, יח), ולא פרש הפסוק על מה התפלל.

ונראה בהקדים מה שהעיר ב'שפתי חכמים' (שם ח, ט), בשנוי לשון נוסף שיש במכת צפרדע מבשאר המכות, שבשאר המכות נאמר "ויצטרף", ורק במכת צפרדע נאמר "ויצעק". ובאר על פי מה שפסק מרן בשו"ע (אורח סי' קא ס"ב), שהמתפלל צריך להשמיע לאזניו מה שמוציא מפיו, וכיון שהצפרדעים היו מקרקרים ומרעישים מאד, כמובא במדרש (תנחומא בא ד, הובא ברש"י ח, יח), לכך הצטרף משה להרים את קולו בתפלתו, כדי להשמיע לאזניו את תפלתו.

ולפי זה נראה לבאר, גם מה שאמר "על דבר הצפרדעים", ולפרש כעין שפרש רש"י על הפסוק "וינגע ה' את פרעה נגעים גדלים ואת ביתו על דבר שרי אשת אברם" (בראשית יב, יח), ש"על דבר" מתפרש 'על דבור', מפני שה' הכה את פרעה על פי דברי שרה, שהיתה אומרת למלאך 'ה', והוא היה מכה. וכמו כן, יש לפרש "על דבר הצפרדעים", 'על דבור הצפרדעים', וכונת הפסוק לפרש מדוע רק במכה זו צעק משה אל ה', ולזה אמר "על דבר הצפרדעים", כלומר, בגלל הדבור של הצפרדעים שהיו צועקים, ולכן הצטרף משה לצעק ולהרים את קולו, כדי שישמעו אזניו את תפלתו. (באדיבות 'מכון חכמי ספרד' נתיבות)

נטה את מטו ויהי את עפר הארץ והיה לכןם בכל ארץ מצרים (ח יב)

ויאמר שאול

רבי שאול נחמיאש זצ"ל

רחישת הכנים בארץ גשן

אפשר רמז בכל אפלו ארץ גשן שהיו בה ישאל, כמו שאמרו רז"ל שמכת הכנים היתה אפלו בארץ גשן.

תוף בטנם והיו מקרקרים, וזו היתה קשה לפרעה ביותר, על כן פרעה רצה דאלו אשר בבטנם יסורו בעודם חיים ולא ימותו בבטנם, כי תבאש בטנם ויסתכנו. אף את אשר בבתים וחדרות רוצה שימותו ולא יצאו ממצרים בעודם חיים, כי אינו רוצה שימצא בעולם כל כך צפרדעים כחול הים, דחושש פן ישובו אליו.

אך בעת שבקש ממושה רבנו ע"ה על דבר זה נתירא לפרש בקשתו בכך אלו שבבטנם יסורו חיים ואשר בבתים ימותו, פן יקעס עליו לומר לו התרצה ממני בקשות שונות כבן המתחטא לפני אביו. על כן רצה לנסות לבקש תחלה על אשר בבטנם שיסורו חיים ולא יזכיר את אשר בבתים, ואז אם יראה בו פנים של רצון יפרש דבריו ויסים בקשתו לומר של בתים ימותו, ולכן אמר לו העתירו אל ה' ויסר הצפרדעים, 'ויסר' רצה לומר בעודם חיים, ממני ומעמי רצה לומר מה שבתוך בטננו, ואשלחה את העם.

ומשה רבנו ע"ה השיב לו בפנים של זעם התפאר עלי למתי אעתיך לך ולעבדיך ולעמך להכרית הצפרדעים, 'להכרית' רצה לומר להמית, ממך ומבתיך רצה לומר הן אשר בבטן, והן אשר בבתים, הכל שונה.

והכרח לומר 'למחר' כי אי אפשר לו בדבר זה שימית הצפרדעים אשר בבטנם, ולכן אחר הדבר למחר כי אמר מה דביני וביני יעברו פנים של זעם ואשלח לו לרצותו שיעשה כבקשתי שיוציא הצפרדעים שבבטן בעודם חיים ולא ימיתם, ויאמר לו כדברך וכו'.

וכיון שראה שנגע ולא הרים ראש להפציר בו עתה לעשות בקשתו, אז חלק כבוד למלכות וחר וזמר לו משוב רצונו וסרו הצפרדעים רצה לומר חיים ממך, גם מבתיך אוציאם חיים לכבודך, וכן מעבדיך ומעמך כלם אוציא מה שבבטנם חיים.

ודוק מנה מה שבבתים וחדרות של עבדיו ועמו אלו יכרתו כאשר אמר לו עתה, ולזה אמר ויצא משה וכו' ויעש ה' כדבר משה, והוא כי וימית הצפרדעים הוא דוקא מן הבתים ומן החדרות ומן השדות, ודוק מנה מה שבבטן בני האדם אלו סרו בעודם חיים כאשר הבטיחו משה רבנו ע"ה.

מטא למיז פשר, פרש רש"י כל מיני מכשפים נבדקים על מים חיים ונמוחין כו', ואם כן כיון שיעמד עם המטה אצל המים ולא יתפך לנחש, הרי דאינו בכשפים כי אם מאלקים הוא וינאמין.

ויד את המים אשר ביאר לעיני פרעה ולעיני עבדיו והפכו כל המים אשר ביאר להם (י כ)

מלא העמר

רבי אריה ליב צינץ זצ"ל

החלוק בין כחו של משה למעשה החרטמים

יראה כי ענין החרטמים לא היה לעיני כל כמו מעשה משה, כי במקום שצין שולטת לא יצליחו בכשפיהם, לכן בא המופת כי גדולים מעשה ה' ויד את המים לעיני פרעה ולעיני עבדיו, ואולם החרטמים עשו כן בלטיהם הוא בלט [לחש]

שאומרין אותו בלט ובחשאי. רש"י, לא לעיני משה, כי לא יצליחו כשפיהם לעיני משה ואהרן.

ועוד באה מופת, כי החרטמים לא הפכו רק אשר היה למראה עיניהם, אבל מעשה אהרן התפשט בכל המים אשר במצרים, וכזו יוכן ויפו פרעה ויבא אל ביתו וראה שהתפשט הדם גם במה שלא שלטו עיני משה ואהרן, מה שלא יתכן לחרטמים לעשות, ואף על פי כן לא שט לבו גם לזאת.

ויקרא פרעה למשה ולאהרן ויאמר העתירו אל ה' ויסר הצפרדעים ממני ומעמי (ח ט)

דרשות בן איש חי

רבי יוסף חיים ב"ר אליהו זצ"ל

הסרת הצפרדעים בעודם חיים

יש לדקדק אמאי לא זכר הבתים וחדרות. ועוד, פעם אומר 'ויסר' שהוא הסרה בעודם חיים, ופעם אומר 'להכרית' שהוא מיתת שימית אותם, ויש בזה כמה שנויים בכתובים כאשר יראה הרואה. ועוד כשאמר לו משה רבנו ע"ה 'למתי אעתיך לך' וכו', למה אמר 'למחר' ולא אמר לו 'עתה' מאחר שבצורה גדולה היה עומד.

ונראה לי בס"ד, כי הצפרדעים היו רבים שימלאו כל הבתים וחדרות, אף דבר אחר קשה בהם שנגנסו בדרך גס

היה כל עפר הארץ כנים יש פתחון פה לחרטמים ולא מצו לאפוקי כנים כי לא נשאר עפר בארץ והכל היה כנים.

ולכן בתחלה היו הכנים באדם ובבהמה לבד, והעפר היה כמות שהוא עפר פהויתו, ואז בקשו החרטמים להוציא הכנים מהעפר ולא יכלו, והודו על כרחם ואמרו אצבע אלהים היא, ואחר זה היה כל עפר הארץ כנים ולא נשאר עפר כלל, וזה שאמר ולא יכלו בזמן ותהי הכנם באדם ובבהמה, והעפר היה עפר פהויתו.

נפלאות חדשות

בשם רבי משה אינווער זצ"ל

תחלת רחישת הכנים על האדם מפעם הארץ

ויט אהרו את ידו במטהו ויד את עפר הארץ ותהי הכנם באדם ובבהמה כל עפר הארץ היה כנים בכל ארץ מצרים. ויעשו כן החרטמים בלטיהם להוציא את הכנים ולא יכלו ותהי הכנם באדם ובבהמה (ח יג-יד). דקדק ו"ל על הפסל מה שנגמר, ובראשונה מסים 'כל עפר הארץ', ובשניה נאמר 'באדם ובבהמה' ותו לא.

ואמר הוא זצ"ל, מתחלה לא שלטו על גופם, למען ירצו לעשות כן ויראו עיניהם שאינם יכולים, על כן לא היה על גופם רק מן הארץ באו ורחשו עליהם, ואם היו שולטים עליהם בעצם וראשונה בגופם היו נמנעים לבחון לעשות כנים, כי מה להם להוסיף יסורים לגופם, על הראשונים הם מצטערים, על כן מתחלה היו הכנים במקרה שבאו מן הארץ, הינו דכתיב ותהי הכנם באדם ובבהמה כל עפר הארץ, מחמת שכל הארץ באו על האדם. ואחר כך כאשר ויעשו כן החרטמים ולא יכלו, אז נאמר ותהי הכנם באדם ובבהמה, בעצם כנים לגופם ולא מן הארץ להוסיף ולהגדיל יסורים.

וידבר משה

רבי משה פולק זצ"ל

לאחר הודאת החרטמים באו הכנים על האדם

ויעשו כן החרטמים בלטיהם להוציא את הכנים ולא יכלו ותהי הכנם באדם ובבהמה. ותמוה, מה שזכות זה לזה. ולעניות דעתי בס"ד, כי להלן נאמר במפת שחין (ט יא) ולא יכלו החרטמים לעמד

שאפלו הברד שכבר התחיל לרדת, נשאר תלוי באויר, חלקו ירד בימי יהושע על האמוריים, והשאר עתיד לרדת בימי גוג ומגוג. ומעתה יבאר, שמאחר שבמפת ברד משה התפלל שיהיו שני נסים, האחד, שיפסיק לרדת ברד מן השמים, והשני, שהברד שכבר התחיל לרדת ישאר באויר ולא ירד לארץ, על כן הצרף להתפלל עם נשיאת כפים, וכמו שנגמר "בצאתי את העיר אפרש את כפי", ותפלה כזו אין להתפלל בתוף העיר שהיא מטנפת בגלולים ושקוצים. מה שאין כן במפת ערב, שלא היה צריך תפלה עם נשיאת כפים, כיון שהחיות היו בארץ, ורק נאספו ובראו למצרים, יכול היה להתפלל בתוף העיר, שיחזרו החיות למקומם. (באדיבות 'מכון חכמי

ספרד' נתיבות)

ויהי ברד בכל ארץ מצרים על האדם ועל הבהמה ועל כל עשב השדה בארץ מצרים

(ט כב)

חדושי הגרי"ז

רבי יצחק זאב הלוי סולוביצ'יק זצ"ל

מקומות ירידת הברד

נראה מדפטר הכתוב אדם ובהמה ועשב השדה כל אחד אחד לחוד, דהברד לא היה בכל מקום, דאם היה כך לא היה צריך לפרט, ועל כרחך דהברד היה רק היבא דהיו אלה, דהינו דהיה רק על האדם וכו' ולא יותר.

ויש לומר עוד דמה שאמר ועתה שלח העז מקנה וגו' אין זה משום דהבית יהיה שמירה עליהם מפני הברד, מה שאין כן אם היה בשדה בלי מחסה, אלא דכך נאמרה מפה זו, דהברד יהיה רק על אלה שיהיו בשדה ולא על אלה שיהיו בבית.

סדר התרחשות מכת הכנים

ראש דוד

רבי חיים יוסף דוד אזולאי זצ"ל - החיד"א

תחלת רחישת הכנים באדם ובבהמה

ויעשו כן החרטמים בלטיהם להוציא את הכנים ולא יכלו ותהי הכנם באדם ובבהמה (ח יד). פרש הרב מופת הדור מהר"ח אבולעפאי בספר הבקיר 'עץ החיים' בכתוב 'ולא יכלו ותהי הכנם באדם ובבהמה' שהוא יתר, ופרש הרב ו"ל דאם בתחלה

אמרו ו"ל שמכת הכנים היתה גם בארץ גשן. ואפשר הטעם על פי מה שכתב הגר"י ו"ל (שער המצוות ד:), שהכנים שבגוף האדם הם הסיגים שבנדלים ממנו. ונדוע שגלות מצרים היא להסיר סיגים מכסף, ולכן רמז להם הקב"ה זה הענן במה שהביא הכנים בארץ גשן כדי לידע שעל הני סיגים היה גלות, וכדי להסיר הנשאר מסיגים לכך באו עליהם כנים.

הנני משליח ברד ובעבדיך ובעמך ובביתך את הערב ומלאו בתי מצרים את הערב וגם האדמה אשר הם עליה (ח יז)

שארית יעקב

רבי יעקב ב"ר יואל זצ"ל

מכת ערב אף ביצרות

נראה לי פרוש הפסוק כך, כי לכאורה לישנא 'וגם האדמה אשר הם עליה' הוא מיתר, אלא הכתוב בא לתרץ קושניא שלא יאמר פרעה אין אני חושש למפת ערב שיבוא אלי, כי מהיכן בא הערב מן היער, ואם כן כשהוא יבוא אלי הערב מן היער להכות אותי אז אני אציל את עצמי ואלף ליצר במקום שהיה הערב בתחלה ואנצל ממכה זו.

לפיכך מסים הכתוב וגם האדמה אשר הם עליה, רצה לומר שאף שאני אביא עליך הערב מן היער, גם שם ביצר תשאר ערב, וכל מקום שהמה הולכים באדמה, יהיה באיזה מקום שיהיה, שמה תהיה ערב ולא תוכל להנצל ממכה זו.

ויצא משה מעם פרעה ויעתר אל ה' ויעש ה' כדבר משה ויסר הערב וגו' (ח כז)

מלל לאברהם

רבי אברהם אלקנה זצ"ל

החלוק בין מכת ברד למכת ערב

מוכא במדרש (ש"ר יב, ה) על הפסוק במפת ברד ו"אמר אליו משה בצאתי את העיר אפרש את כפי" (שמות ט, כט), 'מכאן שלא היה משה חפץ להתפלל בתוף מצרים, לפי שהיתה מטנפת בגלולים ובשקוצים'. ויש להבין, מדוע כאן במפת ערב לא יצא מן העיר, ואיך התפלל בתוף העיר שהיתה מלאה גלולים.

ויש לבאר בהקדים את המדרש (שם, ז),

ואחר שהודו באו הכנים מעפר הארץ גם על האדם, וזה שאמר ויעשו כן החרטמים להוציא הכנים ולא יכלו, ואחרי כן ותהי הכנים גם על האדם והבהמה.

אז לפני משה להוציא את הכנים. לכן נראה שבאמת לא באו עליהם הכנים רק אחר שנסו להוציא ולא יכלו, כדי שבעל כרחן יודו שאצבע אלהים הוא,

לפני משה מפני השחין' כו', ופרש רמב"ן שהיו בושם הכלמו ופפו ראשם כי היה מכה של בזיון, ואם כן קשה הרי גם מכה של כנים מכה של בזיון היה, ואיך עמדו

מעשי צדיקים

להתעשת, מנורת הנפט הבוערת צנחה הישר על גופו של הסוחר, המנוחה התנפצה, הנפט שהיה בה נספג בבגדיו, וברגע אחד הוא התלקח באש תבערה והפך לאבוקת אש.

כאשר הצליחו הנוכחים המבעתים לכבות את הלהבות שאחזו בו במאמצים מרבים, הוא נותר פצוע קשה ועם כויות עמקות בכל חלקי גופו, מיסר ונאנק וחייו תלויים לו מנגד, הוא הבהל לבית החולים מתפתל ביסורי.

הרופאים לא נתנו סכויים רבים להצלתו, ובני ביתו התרוצצו מהבית לבית החולים ולחנות וחוזר חלילה, בהתהלכה ברחוב העיר בימים טרופים אלו, נדרסה בידי עגלה כבדה טעונה באבנים ונהרגה במקום, לחולה לא ספרו על האסון שארע, ובכל פעם שהתענין בשלומה, פטרוהו באמתלא אחרת.

מתיסר ונאנק שכב ר' יהושע העשיל בבית החולים, ולנגד עיניו צפה תמונת הרבי המבקשו לבוא אליו ליום הכפורים, בוש ונכלם שלח לבקש מיידיו כי יריץ מברק אל הרבי הקדוש, כדי שיעתיר לרפואתו.

בינתים הלך מצבו והשתפר קמעא, בשבוע פרשת חיי שרה נסע הרבי מקאמרנא לסטניסלאב לרגל שמחה משפחתית, בדרך חלף בתחנת הרקבת בלמברג, שם התעכב לשם מעבר בין רכבות, ובשבוע שלאחריו שב באותה הדרך.

בשלשת רבעי שעה של ההמתנה, נסע הרבי לבקר את חסידו הפצוע המאשפז בבית החולים, משנכנס הרבי פרץ החולה בבכי מר, "פחדתי לבוא אל הרבי ביום כפור כי לא יהיה לי פנאי, וכעת יש לי פנאי די והותר", הרבי האזין בדממה וברכו בחמימות, ומהר לצאת אל העגלה ולשוב לתחנת הרקבת.

בהפסד כספי עצום, שלא לדבר על אבדן מוניטין ולקוחות קבועים, אם ביום המסחר העקרי של השנה הוא ינעל חנותו על מסגר וברית ויסע מהעיר.

בין שפך, התאכזב ר' יהושע העשיל ביותר כאשר נכנס אל הרבי אחר הצהרים כמדבר, ושוב שמע מפיו כי לא יפטרונו, וכי עליו להיות במחצתו ביום הכפורים, "אבל רבי", נסה שוב את כחו בשכנוע, "בערב יום הקדוש נמכרים הרבה גרות, אם אבוא לכאן מלבד שלא ארויח, אני אצא נפסד שכן כבר רכשתי כמות הגונה של גרות, וזו תעלה עכש במחסני אם לא תמכר".

בחור הרבי עמד אז מפר קרוב לר' יהושע העשיל בשם ר' שרגא פייבל רויזנער, אף הוא מלבוב, הוא הצטרף לדברי התחנונים של סוחר הגרות, והוסיף להטעים באזני הרבי כי ידיו רכש כמות הגונה של גרות ליום כפור, גדולים וארכים משעוה שאין להם כל בקוש בימות השנה.

מששמע זאת הרבי מקאמרנא לא הוסיף לעמד על דעתו, הושיט ידו לר' יהושע העשיל לפרדה, ושלחו לנפשו, החסיד שב לביתו ולמסחרו, והמסחר בערב יום כפור לא הכזיב, המונים צבאו על חנותו, ויצאו עמוסים בגרות מכל הגדלים והסוגים.

הרוחים גאו מעלה מעלה לשביעות רצונו, אחר כך באו המכירות המצלחות לחג הסוכות, פעת המתנה עוד עונת מכירות תוססת, ערב שמיני עצרת ושמחת תורה, גם אז היו רבים מיהודי לבוב רוכשים גרות.

החסיד שכבר הספיק לשכח שהיה עליו להתחנן כדי "לשכנע" את הרבי לשלח אותו לביתו, עמד בהושענא רבה בחנותו ונהל מסחר שוקק, כאשר לפתע נשמע קול קריעה מהתקרה.

הכל קרה במהירות הבזק טרם היה ספק

ויזכר משה בן אל בני ישראל ולא שמעו אל משה מקצר רוח (ו ט)

צום גדליה שנת תר"ס, חצר הקדש בקאמרנא המתה חסידים ואנשי מעשה שבאו לחסות בצל כנפי הרה"ק רבי יעקב משה מקאמרנא זיע"א, חסידים רבים עמדו מאחורי דלתו של הרבי אחר שזכו לשהות בצלו בראש השנה, וכעת באו לטל ברכת פרדה טרם ישובו לבתיהם.

מלבד העומדים בתור היו רבים שפבר נסעו אמש במוצאי החג, ועוד רבים שנותרו לשהות בצל הרבי במשך עשרת ימי התשובה או עד אחרי יום כפור, בין העומדים היה החסיד ר' יהושע העשיל פראיעקט תושב לבוב היא למברג, ואף הוא נכנס אל הקדש פנימה, כדי להפרד ולנסע לביתו לחיים ולשלום.

להפתעתו השיב הרבי פניו ריקם וסרב לברכו לשלום, "איני רוצה להפרד ממך, סע לביתך פעת ותשוב לקאמרנא ביום כפור, ואחריו אברך בברכת השלום", החסיד עמד מפתע, הוא נסה להתחנן ולבקש כי יפטרונו הרבי לחיים ולשלום, כאשר עסקים בוערים לו בעירו, אף הרבי סרב, רק אחר תחנונים נוספים, נענה לו הרבי לשוב ולבוא לפניו בשעה ארבע אחר הצהרים.

סוחר גרות היה ר' יהושע העשיל, בערבי חגים ומועדים היו מכירות הגרות מכפילות את עצמם, לפי שהכל קונים גם לצורך גרות החג וגם עבור נר נשמה, אבל "העונה הבוערת" ביותר בתחום ממכר הגרות היתה בערב יום כפור, אז היו עקר המכירות לפי שרבים היו רוכשים נר ליום כפור, נר יזכור, ו"נר החיים".

עבור סוחר הגרות כרוכה היתה הנסיעה מלבוב לקאמרנא בערב יום הקדוש

משעמדם על טיבו של הבחור החדש שהיה בו שלוב של תורה ויראה, מדות טובות וענוה, הוא קבע עמו למוד בחברותא במסכת ערובין ובשלחן ערוך אכן העזר, היתה זו זכות שמעטים זכו לה.

למרה תמהונו, כאשר כעבר שנה התיצב רבי אריה לפניו לקבל ברכת פרדה, כי ברצונו לנסע לשיבת וואלוזין וללמד שם תורה, הברכת שמואל הביע את מורת רוחו, ולא הסתיר את הקפדתו.

לימים ספר רבי אריה כי הוא יודע בברור שקפידתו של רבו עשתה רשם, ותלה בה כמה וכמה מאצעות ומקרים שארעו עמו בימי חייו, יתר על כן, ידע זאת בשעת מעשה וחש בה בו במקום, אבל מה יכול היה לעשות, והוא פחד להשאר במקומו.

בעל האכסניה בה התגורר, ראה את התמדתו וחשקו בלמוד התורה הקדושה, ושמע על כשרונותיו, על כח זכרונו ועינו המעמיק, ודחק בו להקדיש מעט מזמנו "להרחיב אפקים, ללמד שפות, חכמות ומדעים", והנער פחד פן יתפתה ובכך אט אט הוא יגרש מגן העדן של התורה, לפיכך מהר לברח ממקום הנסיון.

כאשר נשאל לימים מדוע לא ספר זאת לרבו, מדוע לא התנצל בפניו, לא גלה את לבו, ובכך משך עליו את קפידתו, ענה רבי אריה, כי אז היה מעביר את ההקפדה על בעל האכסניה, ומעורר עליו את הקפדת רבו העושה רשם, והוא הרי אכל מפתו ונהנה ממנו, ואיך יוכל להרע לו. מוטב היה לו לשתק, למשוך את ההקפדה עליו ולשאת בתוצאותיה במשך שנים, ובלבד שלא יהיה כפוי טובה. (מעילו של שמואל)

וישלח פרעה והנה לא מת ממקנה ישראל עד אחד (ט ז)

ספר רבי יצחק הכהן הוברמן מרעננה זצ"ל, שמעתי מידיד נפשי הרא"ל ז"ל, שבעת שעמד לפני הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זיע"א, נכנסו אליו שני אברכים לקבל שלום, והרבי פנה לאחד מהם בשאלה האם הוא יכול ללמוד, והוא ענה בחיוב.

מבדל מענייני העולם הזה, אין לו שום פרנסה או עסק וכל כלכלתו על חותנו מטלת, היכן ימצא שדור, מי יקח בטלן כמותו, עדיף להתפלל עליו שיושע בילדים, והכל על מקומו יבוא בשלום.

הצלחתי, לכאורה, לשכנע את אבי זכרונו לברכה, הוא השיב לי, "נכון, ודאי שקף עדיף, ה' יעזר", כעבר ארבעה ימים נפלה האשה למשכב, ואחר ימים ספורים השיבה את נשמתה לבוראה, האברך נותר ללא אשה וללא הכסף, ריק מכל.

כאשר הגעתי לאבי, הוא התענין אודות האברך ומצבו, ואחר שספרתי את אשר ארע הוא אמר לי, "מעתה תדע כי 'משפל ראשון' הוא רוח הקדש ולא כדאי לשנות אותו.

שנר בנפשו, אם היה האברך נפרד מהזוגתו כרצון חותנו, היה מקבל הון רב ומוצא שדור הגון, אשת חיל שבעזרת הסכום הנכבד תפרנס את הבית, קצת מספו, עני הוא, וזקוק לרחמי שמים".

האברכים ישבו פעורי פה והאזינו לדברי הרבי שסים ואמר, "כאשר נכנס ר' יהושע העשיל, ראיתי כי שורים עליו דינים, לכן אמרתי לו כי יבוא אלי ליום כפור, קויתי שאולי על ידי התפללות ביום הקדוש אוכל להסיר מעליו את הקטרוג, אבל כשהוא הפציר כי עליו לחזר ולמכר את הנרות, חשבתי אולי טוב יהיה לו גם כן". (שלשלת קאמרא)

ויאמר ה' אל משה אמר אל אהרן קח מטף ונטה ידך על מימי מצרים וגו' ויהיו דם (ו יט)

ברש"י, אמר אל אהרן, לפי שהגין היאור על משה כשנשלף לתוכו, לפיכך לא לקה על ידו לא בדם ולא בצפרדעים, ולקה על ידי אהרן.

בהיותו בן שש עשרה שנה, נמנה רבי אריה לזין זצ"ל על בחירי ישיבת סלוצק ושלט כמעט בכל סדר נשים בעל פה, גמרא רש"י ותוספות, משם פנה להלוסק, בה נהל רבי ברוך בער מקמניץ זצ"ל בעל הברכת שמואל את ישיבתו.

בעגלה ישבו חסידים שהפתעו מהודוי שנשמע מפי החולה, ונסו להציל מפי הרבי דבור כלשהו בנושא, הרבי פתח ואמר, "זכרו היטב בכל עת אשר באים לפני צדיק עם שאלה, היוצא מפיו ראשון, ה'משפל ראשון' שלו, הוא רוח הקדש.

אסור להתוכח או לנסות לשנות את דעתו, כי אולי יתרצה לדעתכם, אבל הדברים יהיו משכלו והבנתו או כפי ששכנעתם אותו, את רוח הקדש תפסידו במקרה כזה", ואז פתח הרבי וספר ספור שארע עמו עצמו.

בימי אברכותו התגורר הרבי בעיר מגורי חותנו הנגיד רבי יהושע העשיל הורביץ ז"ל מפינטשוב, ומעת לעת היה נוסע לבקר בהיכל קדשו של אביו הרה"ק רבי אליעזר צבי מקאמרא זיע"א.

בפינטשוב התגורר אברך חסיד מפלג, שוקד על התורה ועל העבודה ועוסק בחסידות, לפרנסתו לא עשה דבר, וכל צרכיו מטלים היו על כתפי חותנו, אף זוגו לא עלה פה, ומחלוקות רבות נתגלעו בינו לחותנו, ובנוסף, הוא לא זכה להפקד בזרע של קימא מספר שנים.

החותן רצה שהחתן יגרש את בתו והם יפרדו לחיים ולשלום, ואף הציע לשלשל לידיו תמורת הגט סכום עתק של עשרת אלפים רובל, אף האברך לא רצה בשום אופן כי המזבח יוריד עליו דמעות, הוא האמין בכל לב כי עדין יכול השלום לשוב, וכי עוד יפקד בזרע של קימא.

הלך אפוא הקרע בין השנים והעמיק עוד ועוד, החותן רצה כי יפרדו לשלום, והחתן העתיר בתפלות שיזכה להפקד בזרע של קימא, ולא באו לעמק השוה, "באחת הפעמים שנסעתי לקאמרא, האברך מסר בידי פתקא עם בקשתו אל הרבי, כשנסעתי לרבי את הפתקא, הוא הפתיע אותי ואמר, אני סבור שיפרדו לחיים ולשלום, והוא יקבל את עשרת אלפי הרובל אשר אמר חותנו לשקל על ידו.

הפתעתי כי לא זו היתה בקשת האברך, ואמרתי לאבי, "האברך הזה

גדל צדקתו של הרבי מטאהש וידע מהדחקות הנוראה שהיתה מנת חלקו, רצה לפרסם את שמו וצדקותו, כדי שעל ידי כו ירוח לו מעט על ידי שייבואו אליו להתברך בישועות ונחמות, על כן אמר לכפרי התמים שילך אל ר' משולם פייש הגר בכפרו, ושם ימצא את פרתו האובדת.

אמנם 'אין עצה ואין תבונה' נגד רצונו יתברך, וככל הנראה עדן לא הגיעה שעתו של רבי משולם פייש להתפרסם בעולם, הכפרי שלא היה חכם גדול ולא טפס קטן, לא הבין פגנת המנוחת אשר והבין שכפשוטו ומשמעו.

כשהגיע הכפרי לביתו, לקח מיד מקל גדול בידו והלך לביתו של הרבי מטאהש ואמר לו בהאי לישנא, "עכשו באתי בחזרה מהרב מטשענגער בבקשתי שאמצא את פרתי האובדת, וגלה לי רז זה שאצלכם אמצא את פרתי".

אם כך ישמע נא ר' משולם פייש מה שאני אומר כעת, ובשעת אמירתו הרים הכפרי המגשם את מקלו ונטהו נגד הרבי מטאהש, ובלשונו הכפרית אמר, "הנה אם תתנו לי בחזרה את פרתי שגנבתם מאתי, מוטב, ובאם לאו, עם המקל הזה אשבר לכם את גופכם.

כעת אני כבר יודע שאתם גנבתם לי את פרתי, כי הרב מטשענגער אמר לי שאצלכם אמצא את פרתי האבודה, אם כך כעת הבררה ביניכם", בתמימותו ובענותנותו הגדולה השיב לו הרבי מטאהש שילך לביתו בשתיקה, והבטיח לו שבדאי בלילה ההוא כבר ימצא את פרתו שתשוב אליו, והכל יבוא על מקומו בשלום.

בזכותו ובתפלתו של הרבי מטאהש שבה פרתו בחזרה כבר באותו לילה אל מקומו, כאשר דבר הרבי, אך אחר המעשה הזה התפאר הכפרי בפני מכריו שטוב עשה שנסע לרב מטשענגער, והוסיף ואמר ב'חכמתו המפלגת', "אתם רואים שהרב מטשענגער ידע מיד מי הגנב שגנב את פרתי". (פאר משולם)

לאיזביצא, כי הוא היה חסיד אמתי, ומאחר ודרכו של הרבי מאיזביצא לא נשא חן בעיניו, היה מוסר נפשו ומאדו על כך.

אך מאחר וחשש להיות גרמא בנזקין לאחרים, ובכפרט בטול תורתנו הקדושה וחלול השם הגדול חלילה, על כן עבר על דעתו ונסע לאיזביצא, בבואו אל רבי מרדכי יוסף אחר ששח לפניו דאגתו, שאלו הרבי האם מהיום והלאה יסע חזרה אליו כמקדם, והחסיד שהאמת היתה נר לרגליו השיב בשלילה, "יען לא מצא זה הדרך חן בעיני".

שאל הרבי, "ומה תאמר כשתבוא לך ישועה על ידי", והחסיד השיב בפשטות, "אמר שעשיתם לי כשוף", התפעל רבי מרדכי יוסף מגדל אמתתו של החסיד שלא רמהו ושכל פגנתו לשם שמים, והבטיחו שמהיום הבהמות יתקדמו, ועוד יתוסף הונו בשנה זו עשרת מונים, ויושע גם בבו זכר שיהא תלמיד חכם גדול.

סים רבי צדוק ואמר למשמע, "זה האברך ששאלתיו האם הוא יודע ללמד, הוא הבן של אותו חסיד, ועל כן שאלתי, לראות כיצד התקיימה ברכתו של מורי הרבי מאיזביצא, שהחסיד נושע בבו של קימא ותלמיד חכם".

(בן לאשרי)

ואשר לא שם לבו אל דבר ה' (ט טא)

קדם שהתפרסם הרה"ק רבי משולם פייש מטאהש זיע"א בצדקות תמימותו, הוא התגורר בכפר קטן סמוך ונראה לעיר טשענגער, הרה"צ דשם היה מפרסם לבעל מופת וצדיק גדול, הלא הוא בעל המנוחת אשר יצ"ל, רבים הלכו לאורו, וגם התמימי דעת בין הבעלי בתים מהכפרים הסמוכים לעיר, כשהיה להם איזה בקשה הלכו לבעל המנוחת אשר בבקשתם שיעזור להם.

ויהי היום, לאיש כפרי ותמים נאבדה פרתו, והוא קם ונסע למנוחת אשר בבקשה שימצא לו את פרתו הנאבדת, המנוחת אשר שהכיר את

המשמש תמה על השאלה, הרבי מימיו לא הסכין בשאלה מעין זו, ואפלו את החסידים אנשי שלומו לא שאל מעולם אם הם יכולים ללמד, ובכפרט לאדם שמגיע לפתחו זה הפעם הראשונה, ואף הפעם לא בא לשם הסתופף בצלו, רק באקראי בעלמא.

מאחר והמשמש עצמו כתב את הפתקא עם בקשות אותו האיש, הוא ידע היטב שלא הזכר בה מאומה בהקשר ללמוד, ועל כן הרהיב עז בנפשו לשאל את הרבי לפשר הדבר, מדוע שאל את האיש האם הוא יכול ללמד.

ענה הרבי, שמע ואספר לך, אביו של אברך זה היה נוסע זמן רב למורי הרה"ק רבי מרדכי יוסף מאיזביצא זיע"א, את פרנסתו מצא ממסחר בשוורים שהיה רוכש מהפריצים, והוא עשה חיל במסחרו שהלך וגדל.

לימים עזב את איזביצא והתחיל לנסע למקום אחר, אחר זמן החלה מכת דבר לפגע בבהמותיו, הוא מהר אל רבו והזכיר צרתו, אך לא נענה, בבואו לביתו ראה שההפסד גדול והמגפה לא פסקה, ונסע בשנית לרבו, אך שוב לא ענהו מאומה, והכרח לשוב לביתו בפחי נפש.

בבואו לביתו ראה כי כבר אבד כל הונו, וכי גם ממון אחרים שהיה לו בהלוואה עומד להפסד, ועל זה דנה לבו מאד, שלא יכרח לקרא שמטה לממון אחרים, ובכפרט שהיה בידו נדונות אברכים שישבו ועסקו בתורה והתפרנסו מעסקיו, ועתה על ידו חלילה יתבטלו מלמודם.

נסע האברך בשלישית לרבו ובכה לפניו במר נפשו על האסון הנורא שקרה לו, וביותר על הפסד ממון אחרים שתחת ידו, השיבו רבו "מה אוכל לעשות, סע לך אל הרבי מאיזביצא שנסעת אליו מקדם, והוא יושיעך".

המחשבה על נסיעה לאיזביצא היתה קשה לו מאד, עד כדי שהרהר בנפשו כי אלו מדבר היה רק בהפסד הממון שלו, הוא היה מניח לכל ההון הרב לרדת לטמיון ולא היה נוסע

פרשת וארא

הסכמת שומר התיאטרון

באותו יום מר ונמהר בו נלקח אדמו"ר הזקן הרה"ק רבי שניאור זלמן זיע"א, בעל התניא והשולחן ערוך, למאסרו, הרגישו קהל החסידים שחרב עליהם עולמם הרוחני והנפשי גם יחד. החסידים לא ידעו את נפשם מרוב צער ועגמת נפש על 'שכינתא בגלותא', כשרבם ומאורם נלקח בשבי בידי הרשעים, צוררי היהדות, שכל מבוקשם היה לעצור את אדמו"ר הזקן מהפצת מעיינותיו חוצה.

שבר מיוחד היה מנת חלקו של מלמד הדרדקי של העיר ליאזנא, מקום מגוריו של אדמו"ר הזקן. המלמד, תלמיד חכם וירא שמים, היה מרביץ תורה וחסידות בתלמידיו צעירי הצאן של ליאזנא. בעל רגש רב היה, ואת הגיונותיו החסידיים היה מנחיל לתלמידיו, אם בדוגמא אישית ואם בסיפורי חסידים אותם הרבה לספר להם במתיקות רבה. ממקושריו הנאמנים ביותר של אדמו"ר הזקן היה המלמד דנן, שותה בצמא דברי אלוקים חיים שהשמיע, ומהלך בדרכיו אותם הנחיל כמורשה לו מרבותינו אור שבעת הימים הבעל שם טוב הקדוש והמגיד הגדול ממעזריטש זיע"א.

כשהגיעה הבשורה על מאסרו של אדמו"ר הזקן היה המלמד שבור ורצוף לחלוטין. חיוך וכמעט לא נראה על שפתותיו באותם ימים, מרבה היה לשבת בתעניות, ובכל רגע פנוי היה אומר פרקי תהלים בבכיות רבות כשהוא מבקש ומתחנן על שחרורו של הרבי מבית האסורים. כשהגיעה הבשורה הטובה על שחרורו של הרבי, גלי שמחה שטפו את החסידים שעלו וצהלו בשמחת רבם. המלמד, שבאותו יום גם היה שרוי בצום, ביקש לשבור את התענית באמירת 'לחיים' על כוס 'משקה' כדת היום. הוא מיהר אל חנות המשקאות בליאזנא, רכש לעצמו בקבוק של יין שרף משובח, ומזג לעצמו כוסית אחר כוסית.

כשהיה המלמד מבוסס כדבעי וליבו טוב עליו בשמחת רבו, יצא המלמד אל רחובו של עיר כדי לשמוח ולרקוד יחד עם רבים מחבריו החסידים על ישועת השם. כמה וכמה סיבובי ריקוד נלהבים הספיקו למלמד כדי שאדי ה'משקה' החריף יעלו למוחו ויפעלו את פעולתם הידועה: ראשו הסתחרר עליו, ידי רפו וברכיו כשלו. המלמד בקושי הצליח לגרור את עצמו לשולי הדרך, שם נשכב על האדמה ושקע בשינה עמוקה מאוד.

אילו היה המלמד רואה את שהתרחש סביבו לאחר שעה קלה, בוודאי שהיה קופץ ממקומו. דא עקא, שעניניו היו עצומות והוא

לכך, אולם עוד בטרם עלה עמוד השחר נשמע קול צופר ברחובות העיר, שבישר לחיילים כי בעוד שעה קלה עתיד הגדוד להמשיך בדרכו. למרות שהחיילים לא הספיקו לישון כראוי ולהחליף כוח, כולם קפצו ממיטותיהם והגיעו במהירות אל כיכר העיר, שם היה מקום ההתקבצות של הגדוד. אף לא אחד מהחיילים ההין לאחר, שכן כולם ידעו את העונש החמור שריגילים מפקדי הצבא להטיל על חיילים שאינם ממושמעים להוראות.

בעוד שכל בני העיר נשמו לרווחה עם צאת החיילים מעירם, הרי שבביתו של המלמד דווקא עצרו את נשימתם. דקות ספורות לאחר שהחיילים עזבו את ביתו, גילה המלמד בפאתי הבית תיבת ברזל גדולה אותה שכחו החיילים. הייתה זו תיבה כבדה מאוד, ומעליה מנעול גדול, אלא שלמרבה הפלא, המפתח היה נעוץ בתוך המנעול.

בהירות רבה פתח המלמד את תיבת הברזל, ועיניו כמעט והסתנווורו: התיבה הייתה מלאה, כמעט עד אפס מקום, במטבעות זהב ובשטרות בערכים גבוהים ביותר. טיפש לא היה המלמד והוא הבין תיכף את אשר לפניו: החיילים שהיו אחראים על קופת הגדוד, אלו שהתאכסנו בביתו, שכחו את הקופה, בשל המהירות בה רצו לכיכר העיר.

המלמד חשש לגעת בקופת הגדוד, ויצא כמו בכל הימים לסדר יומו, ללימוד תינוקות של בית רבן. הוא לא סיפר לאיש על הקופה שנותרה שכוחה בביתו, וגם מבני ביתו ביקש שלא להיכנס לחדר בו שהו החיילים, בלי לספר להם את הסיבה לכך.

לקראת שעות הצהריים געשה ורעשה ליאזנא כשקבוצה גדולה מגדוד החיילים שבה אל העיר וערכה חיפושים מקיפים בבתי העיר. החיילים שהיו מופקדים על שמירת הקופה גילו רק בשעה מאוחרת כי הקופה לא נמצאת איתם, וכשהמפקד נודע לו כי רכוש הגדוד נשכח בליאזנא, נתן הוראה דחופה לקבוצת עילית מחייליו לחזור לעיר ולהביא את הקופה.

החיילים הרוסיים, שהתארחו בביתו של המלמד יחד עם קופת הגדוד, לא הצליחו להיזכר באיזה בית הם היו. הם הגיעו לליאזנא לפנות ערב ויצאו כשהשמש עוד לא זרחה, כל בתי העיר היו נראים להם כדומים ותואמים, וככל שניסו לאמץ את זכרונם ולדלות סימן זיהוי כלשהוא לבית בו היו, לא עלה בידם. מחוסר ברירה החליטו החיילים להיכנס לבית אחר בית ולחפש את האבידה היקרה, אך למזלם הרע העלו חרס בידם.

לא ראה את רבו הגדול, אדמו"ר הזקן, מהלך מעדנות ועושה את דרכו אל ביתו נאווה קודש. הרבי שחזר לליאזנא עשה את דרכו ברחוב העיר, מוקף בפמליית חסידים צוהלת ששוררה נעימות חסידיות בשמחה ובטוב לבב, כשהוא שב לביתו, משם נלקח בגסות על ידי השלטונות בעלילת שווא ממנה הוכחה חפותו.

עוד הרבי מהלך באצילות, והנה נעצר הרבי לרגע קט, מביט הצידה ורואה את המלמד שוכב על הארץ, כשהכרת פניו ענתה בו שהוא שתה יין שרף יתר על המידה עד שהשתכר ונפל. הרבי לא מתעכב במקום, אולם החסידים שהקיפוהו שומעים אותו ממלמל בלשון של פליאה ותמהון: "דער ליאזנא'ר גביר חראפעט?" - "העשיר של ליאזנא נפל לשינה עמוקה שכזאת?"

כמובן שאיש מבין החסידים לא ענה לרבי ולא כלום. אולם בליבם פנימה התהלכה תמיהה רבה: מה ראה אדמו"ר הזקן לכנות את המלמד התמים, שיהודי עני ואביון הוא, בתואר מרשים זה של "הגביר מליאזנא"? הם ידעו היטב שרבים אינו משמיע הלצות גרידא, וכל מילה היוצאת מפיו מכוונת היטב בעולמות החכמה בינה ודעת. אם הרבי בחר לכנות את המלמד הדלפון בתואר של "הגביר מליאזנא", בוודאי שאין זה "בלשון סגי נהור" גרידא, אלא שדברים בגו. הפרשנות הטובה ביותר שנתנו לעצמם היא שהרבי התכוון לעשירות רוחנית, כי אכן המלמד היה עשיר בקנייני תורה ויראת שמים. פירוש אחר לדברי הרבי, איש לא ידע.

חלף זמן ודברי אדמו"ר הזקן כמעט ונשכחו, ואל העיר ליאזנא הגיע גדוד חיילים רוסיים שעשה את דרכו ממקום למקום, ובחר בליאזנא כתחנת ביניים למשך כמה ימים. חוקי רוסיה של אותם ימים היה, שעל הערים בהם חונים גדודי החיילים לנהוג מנהג של 'הכנסת אורחים' ולהכניס את החיילים האורחים לבתיהם.

האמת היא שהגדרה זו של 'הכנסת אורחים' אינה נכונה, שכן החיילים הם שנהפכו ל'בעלי הבתים', ותושבי הקבע הם שגילו את עצמם כאורחים. החיילים היו נוהגים בבתי העיר כאילו היה זה רכושם הפרטי, בכל בית ובית נכנסו שלשה עד חמשה חיילים, וכל תכולת הבית עמדה לרשותם. המיטות, הכסאות והשולחנות, הפכו להיות שלהם לאותם ימים, והם חגגו על מוצרי המזון שבבית, אכלו וסבאו ללא כל הגבלה.

גם אל ביתו של המלמד הגיעו כמה חיילים. המלמד מיהר להכין לחיילים הרעבים והעייפים ארוחה מבושלת חמה, וכשסיימו לאכול השתרעו על המיטות לשינה של חילוף עצמות. אין אנו יודעים מה הייתה הסיבה

התעורר כשהמופע הסתיים וכל באי התיאטרון שבו אל בתיהם. בקושי הצליח המלמד להיזכר היכן הוא נמצא כשהשומר של התיאטרון נייער אותו והעירו משנתו, באמרו לו שעליו לנעול את המקום.

כשראה שומר התיאטרון כי האיש אינו מקומי, פתח עימו בשיחה לבבית, עד שהמלמד סיפר לו כי הגיע מהעיר ליאזנא שברוסיה, שם יש לו חנות גדולה מאוד, והוא הגיע הנה לצורך מסחרו. אך שמע השומר את היותו מהעיר ליאזנא, וישאלהו: האם אתה מכיר בליאזנא אדם ששמו "רבי זלמן בן רבי ברוך"? ויען המלמד ויאמר: בוודאי שאני מכירו, והלא הוא הרבי שלי.

הנהן השומר בראשו ואמר: אם כך, טוב שפגשתיך. הוול נא בשוכר לליאזנא לומר לרבר כי שומר התיאטרון שלח לו דרישת שלום... שמח המלמד מאוד על שליחות זו, בהבינו כי האיש הוא צדיק נסתר, וזו הייתה למעשה הסיבה שרבו שלח אותו לתיאטרון, וכי 'דרישת שלום' זו היא ה'מתנה' שהרבי מבקש לקבל... כמובן שהמלמד עשה את שליחותו של שומר התיאטרון, וכשמסר לרבי את דבריו, אמר לו אדמו"ר הזקן: לפני שתסע פעם נוספת לעיר זו, ברצוני שתיכנס אלי. ואמנם לאחר מספר חדשים, נכנס המלמד אל הרבי ואמר לו, כי הוא מתעתד לנסוע שוב לעיר בה יש את התיאטרון והשומר.

נתן אדמו"ר הזקן בידי השליח כמה וכמה גליונות נייר שבהם היה כתוב את 'ספר התניא', ואמר לו: הראה מאמרים אלו לשומר התיאטרון, ותבקש ממנו את חוות דעתו על הכתוב שם. אולם אל תשאיר את הגליונות בידו, שכן זקוק אני להם, ולכן מיד אחרי שיעיין בהם, קח אותם והשיבם אלי.

הפעם ידע החסיד שאין לו צורך להיכנס אל התיאטרון. הוא פנה ישר אל השומר שישב על משמרתו בפתח התיאטרון, נתן בידיו את הכתבים ואמר לו את דברי הרבי. השומר הביט בכתבים ואמר לו: אמור לרבר שהכתבים טובים בעיני מאוד, וכדאי לפרסמם בשער בת רבים. כשחזר המלמד עם תשובת השומר, נענה אדמו"ר הזקן ואמר: נו, אם גם הוא מסכים לכך, הרי שאכן כדאי להדפיסם... כך זכה העולם למעיינות החכמה בינה ודעת של ספר התניא ולגילוי האלוקות העצום שיש בו.

הגיד הרה"ק רבי נחמן מברסלב זיע"א ('ליקוטי מוהר"ן' תורה כא): **וגם הגלות הוא רק מחסרון הדעת, כמו שנאמר (ישעיה ה' יג) 'לִכְן גָּלָה עַמִּי מִבְּלִי דַעַת'. ועל כן היתה גאולה מצרים על ידי משה, שהוא היה בחינת הדעת. וזהו שנאמר (שמות ו' ז) 'וַיִּדְעֻם כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם הַמוֹצִיא אֶתְכֶם מִמִּצְרַיִם מִבְּלִי דַעַת'.** **כי עיקר הגאולה על ידי הדעת.**

וויטבסק עצמם את הסחורה? לתשובת המלמד כי הם רוכשים זאת בעיר הבירה מוסקבה, אמר לו הרבי: אם כך, גם אתה יכול לרכוש ישירות מסוחר מוסקבה.

עצה טובה זו של אדמו"ר הזקן הייתה שווה למלמד הון רב, שכן בכך נחסך לו לשלם את פערי התיווך שלקחו סוחר וויטבסק, אלא שגם בזה עדיין לא הייתה נוחה דעתו של אדמו"ר הזקן, ולימים הוא חזר ושאלו: וסוחר מוסקבה גופא, מהיכן הם משיגים את הסחורה שהם מוכרים? לתשובת המלמד שהם רוכשים זאת בחוץ לארץ, אמר לו הרבי: גם אתה יכול לעשות כמעשיהם.

ואכן, מני אותו היום והלאה היה החסיד נוסע למדינות אירופה השונות ורוכש משם סחורות משובחות אותן היה מוכר בחנותו שהפכה להיות שם דבר בכל רוסיה הגדולה.

משהחל המלמד לנסוע למדינות אירופה עלה בדעתו כי מהראוי שיביא משם דורון לרבו אדמו"ר הזקן, ואכן כך היה. באחת מערי הבירה מצא החסיד קופסת זהב נאה שנועדה ל'טאבאק'. המלמד רכש את הקופסה, אלא שכאשר הגישה לפני הרבי, אמר לו אדמו"ר הזקן: וכי לא יכול היית לרכוש עבורי משהו טוב יותר? בפעם אחרת שנסע המלמד לחוץ לארץ, הוא רכש מקל עץ עם גולת זהב מפוארת, אלא שגם בזו הפעם לא היה אדמו"ר הזקן שבע רצון, ויאמר לו: וכי לא יכול היית לרכוש עבורי דבר משובח יותר?!

משחזר הדבר ונשנה פעם אחר פעם, הבין המלמד כי אינו יכול לכוון לדעתו של אדמו"ר הזקן, והחליט לשאול את הרבי על כך: ילמדנו רבינו, כיצד אוכל למלא את רצונו הקדוש?

הרהר הרבי והשיב: מתנה טובה תהיה עבורי אם בפעם הבאה שתבקר בחוץ לארץ תכנס לאחד מבתי התיאטרון... יש שם בתי תיאטרון רבים, ובוודאי תוכל לבקר באחד מהם... החסיד שמעולם לא הרהר אחרי רבו, נענה ואמר: בוודאי שכך אעשה.

כבר בהזדמנות הראשונה בה הגיע המלמד לאחת מערי הבירה שהיה רגיל לנסוע, פנה אל בעל המלון שם התגורר באותם ימים ששהה בעיר, וביקש ממנו להדריכו כיצד מגיעים לתיאטרון ואין רוכשים כרטיס כניסה לשם. המלונאי שהכיר את המלמד החסיד הנלבב, שמעודו לא דרך במקומות שכאלה, התפלא מאוד על משאלה זו, אך לא אמר מאומה. הוא הבטיח לו שיארגן לו כרטיס כבר למופע שיתקיים הערב, וכי הוא עצמו ילווה אותו בדרכו לשם.

במשך היום עסק המלמד במסחרו המסועף, ולעת ערב, הלך יחד עם המלונאי אל התיאטרון. אך התיישב המלמד על מקומו בפאתי האולם, נרדם ושקע בשינה, ולרוב עייפותו אף לא

החפזשים נמשכו שעות ארוכות, והם גם לא פסחו על ביתו של המלמד, שם הכה אותם ה' בסנוורים והם לא נכנסו אל החדר בו עמדה הקופה ניצבת בדיוק כפי שהם הניחו אותה ביום האתמול. לאחר שהחיילים ראו כי אינם מצליחים למצוא את הקופה, לא נותרה להם ברירה אלא לחזור אל הגדוד, חוששים ומפחדים מהעונש הגדול שבוודאי יוטל עליהם על שהתרשלו בשמירת הקופה.

משחלפו מספר ימים וחיילי הגדוד לא חזרו שוב לליאזנא, פנה המלמד אל רבו אדמו"ר הזקן וסיפר לו גופא דעובדא. את הסיפור על גדוד החיילים והקופה האבודה לא היה צריך המלמד לספר, שכן גם אדמו"ר הזקן היה מודע לחיפזשים האינטנסיביים שנעשו אחרי הקופה, אלא שהמלמד גילה לרבי שהקופה נמצאת אצלו בבית, והוא בא לבקש עצה ולשאול כדת מה לעשות.

אדמו"ר הזקן בידעו שהמלמד הוא בר דעת וניתן לסמוך עליו כי יעשה בדיוק כפי שיוור לו ויכלכל את צעדיו בתבונה, הורה לו, שתחילה לכל יודיע לבני העיר כי עבודת המלמדות קשה עליו בשל גילו המתקדם, וכי ברצונו לעזוב את מקצועו זה כבר בסיום השנה. בד בבד הורה לו אדמו"ר הזקן כי יפתח לעצמו חנות קטנה בפאתי העיר, שם יציג למכירה רק מעט סחורה, כשהכל יעשה תחת מעטה סודיות מושלם וללא שהבריות יבחינו בדבר וישוחחו על כך.

משחלפה מחצית השנה, ולאחר שהמלמד עשה כהוראת אדמו"ר הזקן והסב את מקצועו לסוחר זעיר, הורה לו אדמו"ר הזקן כי עתה יכול הוא לשכור חנות גדולה יותר בשוק העירוני, אך עדיין עליו להקפיד מאוד שפעילות החנות תהיה בצנעא, ללא כל פרסום ודיבורים מיותרים.

ההצלחה האירה פנים לחסיד הוותיק, שלמרות שכבר עזב את מקצוע המלמדות עדיין היה קרוי בכינויו 'המלמד', עד שהפך להיות אחד הסוחרים הגדולים בליאזנא, ומכל הכפרים והעיירות הסמוכים היו נוהרים לקנות בחנותו.

המלמד מצידו, הקפיד להיוועץ ברבו אדמו"ר הזקן על כל צעד ושעל. לפני כל עסקה משמעותית של קניה או מכירה היה המלמד מגיע לרבו הגדול, שוטח בפניו את הצדדים, ומקבל את הכרעתו וברכתו. כמובן שהמלמד הפך גם להיות מתומכי ומחזיקי החצר, והיה מפזר מהונו הרב לצדקה ולמעשים טובים.

היה זה באחת הפעמים שהמלמד עמד בחדרו של אדמו"ר הזקן ושאלו על עניין שהזדמן לפניו, כשהרבי עוצר אותו ושואל אותו שלא מהעניין בו הם היו עסוקים: אמור נא לי, היכן אתה רגיל לרכוש את הסחורה שאתה מוכר בחנותך? משהשיב המלמד כי הוא רוכש את הסחורה בעיר וויטבסק, המשיך אדמו"ר הזקן ושאלו: והיכן רוכשים סוחר

מילין יקירין ויהודים נפלאים מלוקט
מדברות קדשו ותורתו של
רבי דוד חי אביהצירא שליט"א

מילה-תא חז-תא

חזתא דאורייתא יסוד חדש ונפלא על הפרשה

אל לאדם לייאש עצמו - אלא יתחזק ויזכור את יציאת מצרים

ונראה להסמיך לזה את פירושו הנודע של **הבעש"ט** על הפסוק 'חזק' (תהלים קכ"ה), שהשי"ת הוא כמו הצל של האדם שנוע לפי תנועותיו, וכן הוא בעבודת השי"ת שבמדה שבה נוהג אדם בעולם התחתון כן נוהג עמו השי"ת. ובוה נבין שבשעה שמתאמץ אדם להטות ליבו אל הטוב ולחזור בתשובה כן בודאי אף השי"ת יטה ידו לקבלו בתשובה ולפתוח לו שערי טהרה.

ובאמת ענין זה שורשו מבואר כבר ב**זוה"ק** (ח"ג צב): 'בעובדא דלתתא אתער עובדא דלעילא, אי בר נש עביד עובדא לתתא כדקא יאות הכי אתער חילא כדקא יאות לעילא, עביד בר נש חסד בעלמא אתער חסד לעילא'. ובאור הדברים שבמעשים התחתונים מתעורר כעין זה למעלה, ובשעה שאדם נוהג כראוי הוא מוסיף כח ותעצומות כלפי מעלה המסייעים בידו להשלים חלקו, להתקרב ולבוא בהיכל ה' ביתר שאת.

'המתחיל במצוה אומרים לו גמור', ופירושו בספ"ק (אור פני משה פ' ואתחנן, וראה תפארת שלמה פ' ויחי) ש'אומרים לו' מכוון כלפי מעלה, שבאם מתחיל אדם במצוה ונושא ליבו להתקרב אל השי"ת, משמים אומרים לו 'גמור' ומסייעים בידו להשלים את המלאכה אף במה שלמעלה מכוחותיו ואף שאינו ראוי ואינו כדאי.

וב**אורח"ה הק'** (בראשית מט"ג) כתב שכידוע באדם יש ב' כוחות לטוב ולמוטב, וכשאדם מקיים מצוה או פועל מעשה טוב הוא מגביר ומוסיף כוח בנפשו להמשיך בדרכו הטובה, וכן להיפך ח"ו בבחינת הרע, ולא דוקא רע ממש אלא אפי' מותרות שנוהג בהם האדם מולידות כח הרע בנפשו. נמצא שהכל תלוי באדם בראשית עבודתו אם מטה ליבו לטובה לצד התורה והקדושה שאז ישלימו בעדו מן השמים ותהיה נשמתו נמשכת מאלה אל מקור האמת והטוב.

המוציא אתכם ממצות סבלות מצרים (ו, יז). בסדר הקידוש של ליל שבת אנו אומרים 'תחילה למקראי קדש זכר ליציאת מצרים', פירוש נחמד אמר על כך **רבי נפתלי מראפשיץ זלה"ה** בספרו **זרע קודש** (בא): הנה כשמתחיל האדם ליכנס בשערי הקדושה פעמים מתבונן הוא בעצמו כיצד מלא הוא חטאים עוונות ופשעים, ועל כן מרגיש שאינו ראוי לבוא בשער המלך ואף נוטה לחשוב שבודאי לא יעלה הדבר בידו, אך עכ"ז אל לאדם לייאש עצמו אלא יזכור את יציאת מצרים ויתבונן כיצד היו בני ישראל משוקעים במצרים במ"ט שערי טומאה ואע"פ כן גאלם הקב"ה בחסדו והוציאם והכניסם בשערי קדושה ונתן להם את התורה, ובודאי גם בכל דור ודור הבא ליטרה מסייעים אותו ובדרך שירצה לילך יוליכו אותו מן השמים.

וכבר אמרו חז"ל (ראה ירושלמי פסחים פ"י ה"ה):

מילתא דפליאה

עצה נפלאה לדעת אם דרכו נכונה

איתה ותחדל לדבר אליה, שאם רואה אדם שהוא הולך בזריזות לקיים המעשה ואין לו כל קושי בדבר, הרי מסתמא הוא מצד היצר הרע, כי בדבר עבירה היצר הרע דוחף וממריץ את האדם לחטא, עד שאיבריו כמעט ונעים מעצמם בלי מניעה ועיכוב, וכל זה לרוב התגברות היצר להחטיא האדם כמעט בעל כרחו. אבל אם קשה לו ללכת לקיים המעשה כפי הנראה הוא מעשה טוב, וכן כאשר נעמי ראתה שרות מתקשה ומתאמצת ללכת עמה, הבינה שהוא דבר טוב, לכך חדלה מלמנוע ממנה ללכת עמה.

שכן יצר הטוב עיקר תפקידו אינו אלא לעורר האדם לדבר טוב, אבל אינו מפעיל את האדם ואינו נוטל ממנו את העבודה המוטלת עליו להתגבר ולהתחזק בעבודת ה'. כן מצינו אצל ריש לקיש שהיה מתחילתו שודד וליסטים ואז היה גיבור מופלג, אך כיון שקיבל עליו תורה מיד נחלשו כוחותיו (ב"מ פד). והטעם הוא, כי המקבל עליו עול תורה אין לו כל כך סיוע מן היצר הטוב אלא צריך להתאמץ בעצמו, ולפיכך כשרואה על מעשה מסוים שהוא מסופק לגביו שנצרך להתאמץ בשבילו הרי זה סימן שדבר טוב הוא, ואם הדבר בא לו בקלות יותר מדי הרי זה סימן שהיצר הרע מסייע בידו ושומר נפשו ירחק ממנו.

עזר נפלא עומד לו לאדם לדעת האם נכונה דרכו אם לאו, וביותר מתלבט בבואו לקיים מצוה שיש בה צד הנאת הגוף, כי גשמיות הגוף מסמאת את עיניו וגורמת לו לומר על פסול שהוא כשר, וכל כוונת הגוף היא להנאת עצמו אלא שהוא מלבישו בחיצוניות של מצוה. זוהי אפוא עצתו אמונה, יבחין ויתבונן, אם המעשה שהוא מסתפק בו אינו גורם לו שום הנאה גשמית אזי קרוב לומר שאכן מעשה זה רצוי ונכון הוא. על דרך שהיה **הבעל שם טוב ע"ה** נותן עצה בשם **הרמב"ן ז"ל**, לסלק מנפשו כל צד הנאה עצמית שעלול לצמוח לו מאותו מעשה, ואז יזכה לבוא אל האמת, ומן השמים יסייעו בידו להודיעו האם כשר ונכון הוא אם לאו.

עוד יוסיף לבדוק עצמו אם יתרבה כבוד שמים בזכות מעשיו ובוה ידע כי רצויים מעשיו למעלה, וכמו שאומר הכתוב (ויקרא ט"ו) 'זה הדבר אשר ציווה ה' תעשו וירא אליכם כבוד ה'', אם במעשיכם יתרבה כבוד ה' ויירא עליכם, בוה תדעו כי זהו הדבר אשר ציווה ה' לעשותו.

הקושי והמאמץ - סימן שמעשיו רצויים

סימן נוסף לדעת אם המעשה הוא מיצר הטוב או חלילה להיפך, כתב **הגרי"א ע"ה** על הפסוק (רות א' יח) 'ותרא כי מתאמצת היא ללכת

ברזא דאח"ד

רמזים נפלאים על סדר הפרשה

שכר הביזיונות

ע"ה שקרא לאוהביו לסעודת הודיה, וסיפר להם כי מקובל הוא שאם נגזר על האדם חולי או מכאוב שולח לו הקב"ה אדם שיפגע בו וישפילנו וכך יוצא הוא ידי חובת החולי או הכאב. אם כן, המשיך הרה"ק ואמר, היום זכיתי לבזיונות גדולים דבר המוכיח שעמדה כנגדי גזירה קשה ועצומה ולכן שלח הקב"ה בזיונות גדולות אלו להצילני מהחולי, על כן מחויב אני להודות לו בקהל ועדה על חסדו הגדול שגמל עימי, כדרך כל אדם שניצל מחולי שיש לו להודות ולשבח על הצלתו כנאמר (קז יח-כב) 'כל אוכל תתעב נפשם ויגיעו עד שערי מות. ויזעקו וגו'. ישלח דברו וירפאם וגו'. יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם. ויזכחו זבחי תודה ויספרו מעשיו ברינה, ויותר מכך, שממני נמנע החולי עוד בטרם יבוא אלי בזכות הביזיונות.

אין דבר יותר טוב מביזיונות

וזאת יש לו לכל אדם להחזיר לקרבו, אמנם מבקשים אנו 'ואל תביאני לידי בזיון', אך לכל אדם ישנם מצבים בהם מאן דהו עולב בו ומשפילנו, ואז יש לו להבין כי אין דבר יותר טוב מהשפלה לפעול בעבורו ובעבור זרעו ישועה מעל הטבע, ואף אם נגזרה גזירה חלילה ניצול ממנה בכח הביזיונות, וזוכה לרב טוב בזכות אותם הרגעים בהם היה מן הנעלבין ואינם עולבים שומעים חרפתם ואינם משיבים שעליהם הכתוב אומר (שופטים ה לא) 'ואוהביו כצאת השמש בגבורתו', מה לנו גדול מכך להקראות 'אוהביו' של מלך מלכי המלכים.

ולא לחינם אמרו הקדמונים שאם אדם היה יודע מה מרוויח מהביזיונות וכמה הם טובים עבורו בעולם הזה ובעולם הבא, הרי שהיה רודף אחריהם. וכדבריו המופלאים של **רבי חיים ויטאל ע"ה** בספרו **שערי קדושה** (ח"א שער ו): ואם יחרפך איש לא תעננו, והיה נעלב ולא עולב, כי על זה כתיב 'ואוהביו כצאת השמש בגבורתו', והעבר על מידותיך לכל מי שחטא, ולא תרגיש צער אפילו בלבבך כי טוב הוא לך, כי כל המעביר על מידותיו מעבירים לו על כל פשעיו (ר"ה יז), ומכל שכן עוונות וחטאות. ובסוף דבריו הקדושים מוסיף הוא על כולנה בשגב הביזיונות ואומר: **ואם עיני שכל לך היה לך לחפש מי שיצערך כי חיים אתה מבקש לך.**

ונביאים, וכחנה שחשדה עלי זכתה ויצאה ממנה שמואל ששקול כמשה ואהרן (שס).

אפילו פרעה הרשע היה זוכה לכפרה אם היה מתבזה ק"ו לבני ישראל

בזה נשוב לפסוק דידן וכפי שביארו **מנחת החתם סופר ע"ה** כי מה שאמר הקב"ה למשה ואהרן וציוונו עליו לחלוק לו כבוד בדבריהם היה בשביל שחלילה לא יתבזה וכך יתכפר לו עד שלא יהיו עשרת המכות בדין. ועל זה יתמהו הכל ויזעקו, היתכן כזאת, שאדם רשע כפרעה, רוצח ללא רחמים, האם גם בו נאמר שביזיונות יכפרו עליו. אולם הוא הדבר העצום והפלאי שלמדנו מכאן, שיתכן ויהיה האדם מושחת ורשע בכל מיני רשעות, ועם כל זה יבואו ביזיונות ויכפרו עליו. מכאן נסיק מה עצום כח הביזיונות לכפרת עוונות, ובוודאי שאין ביננו רשעים כפרעה, ואם לרשע כזה היו מתכפרים הביזיונות, כל יהודי ויהודי על אחת כמה וכמה שבעת שפוגעים בו ומשפילים אותו הרי שאין לך עת רצון מאותה השעה לכפר ולמרק עוונותיו.

המתקת הדינים בכח החרפה

ולא זו בלבד שזוכה לכפרת העוונות עוד יכול בכח ההשפלה שעובר להמתיק כל הדינים התלויים עליו שיתהפכו לרחמים, וכמאמר הכתוב ברחל אמנו בעת שילדה את יוסף הצדיק (בראשית ל כג) 'ותאמר אסף אלקים את חרפתי וביאר בבאר מים חיים' (שס) שאמרה רחל כי ע"י 'חרפתי' מסתלקים ונאספים הדינים הנרמזות בשם 'אלקים', כי יסורין ממרקים עוונותיו של אדם (ברכות ה). ואין לך יסורין גדולים מהבושה והביזוי כשמגיע לאדם. וכן אמרו במדרש (משלי לא יד) על הפסוק (שם) 'הייתה כאניות סוחר' זו רחל אמנו, שהייתה מתביישת על הבנים בכל יום, לפיכך זכתה ויצא ממנה בן, שהוא דומה לספינה, שהיא מלאה כל טוב שבעולם, כך יוסף נתקיים כל העולם בזכותו, וכלכל את העולם בשני רעבון.

הבושה מבטלת גזירות קשות מעל האדם

דבריו יתבארו ביותר על פי המסופר על הרה"ק רבי מנחם מנדל מפרמישלאן

וידבר ה' אל משה ואל אהרן ויצאם אל בני ישראל ואל פרעה מלך מצרים להוציא את בני ישראל מארץ מצרים (ו יג). בפסוק זה ישנם שני ציונים למשה ואהרן, ויצאם אל בני ישראל ונוסף עוד 'ואל פרעה מלך מצרים', ובעוד שהציוני לבני ישראל היה כדברי רש"י: 'יצאם אל בני ישראל', ציונם עליהם להנהיגם בנחת ולסבול אותם. אך מהו הציוני לפרעה מלך מצרים. על כן בא רש"י הקדוש ומפרש רש"י 'ואל פרעה מלך מצרים', ציונם עליו לחלוק לו כבוד בדבריהם. ודבר של תמיהה הוא מה נחוץ לצוותם לחלוק כבוד לאדם בליעל ורשע שענינה ושיעבד את בני ישראל, הרג בהם ובילדיהם ללא רחמים, הלזה נאמר לחלוק לו כבוד.

שלושת הפעמים שנזכר

'ויחשבה' קשורים זה בזה

נקדים ונאמר, שהנה, על הפסוק (בראשית טו ו) 'והאמין בה' ויחשבה לו צדקה' כתב **בעל הטורים** שיש במסורה מלבד זה עוד שני מקומות שנאמר בהם 'ויחשבה', האחד 'ויחשבה לזונה' הנאמר בתמר (שם לח טו), והשני 'ויחשבה עלי לשיכורה' הנאמר בחנה (שמואל א' א יג). ורמז יש כאן על דרך מה שאמר רבי יוסי (שבת קיח:) 'הא חלקי עם מי שחושדין בו ואין בו', שהרי גם בתמר וגם בחנה שתיהן נחשדו בדבר שלא היה בהם ונחשב להן לצדקה כמאמר הכתוב במקום השלישי 'ויחשבה לו צדקה'. וכלשון בעל הטורים בשם אביו הרא"ש ע"ה: שהרי תמר בשביל שחשדה יהודה זכתה ויצאו ממנה פרץ וזרח שיצאו מהם מלכים ונביאים (מגילה יז). וחנה בשביל שחשדה עלי זכתה ויצא ממנה שמואל (ברכות לא:). וזהו בשביל שנחשדו לזונה ולשיכורה נחשב להן לצדקה, עכ"ל.

בזכות הביזיונות שספגו זכו

לזרע קודש מלכים ונביאים

מכאן יש לנו להבין מה גדלה מעלת הנחשד בדבר שאין בו עד כדי כך שנחשב להם כאילו ועשו מעשה צדקה עצום שהקב"ה מחשיב להם לטובה. אך דבר נוסף רואים כאן, שכשאדם מתבזה כמו בשני המקרים הללו שנחשדו והתבזו ושתייהן, זוכה ע"י כך לצאצאים קדושים שיאירו ויושיעו את ישראל, כתמר שחשדה יהודה זכתה ויצאו ממנה מלכים

מילין יקירין

פרקי הדרכה ועבודה ה'

יראת שמים סימן לאמונה בגדלות ה' ובשכר ועונש

מחצית השכר כיון שיצאו לפועל רק בעזרת השם יתברך, וזהו 'פרס', מלשון פרוסה ומחצה, מה שאין כן בזה שיהא מורא שמים עליכם, הוא דבר שלם שנעשה מכח האדם בעצמו ואין בו סיוע מלמעלה, ועל זה יקבל שכרו משלם מן השמים, שלא על מנת לקבל רק פרוסה ומחצה. ואולי אפשר להוסיף על דבריו שזהו הפירוש בפסוק (תהלים לד י) 'יראו את ה' קדושו, כי אין מחסור ליראי', שביראת שמים אין חסרון בשכר שמקבלים, כי מקבלים שכר מושלם כנ"ל.

דוד המלך ע"ה אמר 'יראת ה' אלמדכם' ברבים

על דרך זה נראה לבאר מה שאמר דוד המלך ע"ה בתהלים (לד יב) 'לכו בנים שמעו לי, יראת ה' אלמדכם', שעל אף שהיה דוד המלך ע"ה עניו גדול, וכמו שאמרו עליו בגמרא (מגילה יא.) 'ודוד הוא הקטן' (שמואל א' יז יד), שהיה בקטנותו מתחילתו עד סופו, וכשם שבקטנותו הקטין עצמו אצל מי שגדול ממנו בתורה כך במלכותו הקטין עצמו אצל מי שגדול ממנו בחכמה, אפילו הכי הוא אמר שהוא מוכן לפרסם ברבים ולהראות לציבור המדרגות שלו בעניני יראת שמים, כי מותר להתפאר בענין היראה, וזהו 'יראת ה' אלמדכם'.

'אשה יראת ה' היא תתהלל' לא רק על ידי אחרים אלא גם תהלל את עצמה

ובזה אפשר ליישב דקדוק המפרשים בפרק אשת חיל בפסוק (משלי לא ל) 'שקר החן והבל היופי, אשה יראת ה' היא תתהלל', שלכאורה תיבת 'היא' מיותרת. אך לפי האמור יבוא על נכון כפתור ופרח, שכן בענין יראת שמים מלבד מה שיהללו אותה אחרים כמו שכתוב שם (פסוק כח) 'קמו בניה ויאשרוה, בעלה ויהללה', מלבד זה גם היא תהלל ותפאר את עצמה, וזהו פירושו 'אשה יראת ה' היא תהלל את עצמה, וגם תתהלל על ידי אחרים.

בסיוע מלמעלה, מה שאין כן ביראה שהיא פעולת האדם בלי סיוע מלמעלה אין צריך להצניע. וזהו נמי כוונת הגמרא (ברכות ז.) הוי ערום ביראה, שבכל המצוות ראוי להעלים ולהלביש שלא יראו בני אדם מעשיו, ואילו ביראה אין צורך להעלים ולהלביש, ואף מותר להתפאר ברבים במידת יראתו, והיינו לשון 'ערום', בלי לבוש.

יראת שמים סימן לאמונה בגדלות ה' ובשכר ועונש

אמנם עיקר הטעם שמותר להתפאר ביאר הפנים יפות שם, כי היראה אין בו התפארות, אלא המאמין בה' מי לא יירא, כדכתיב (בפרשתנו ט כ) 'הירא את דבר ה' מעבדי פרעה הניס את עבדיו ואת מקנהו', ואם כן ירא את ה' אינו אלא מאמין בה' שבידו לשלם לאיש כמפעליו, והמפרסם יראתו אינו אלא מפרסם שהוא מאמין באמונה שלימה בבורא כל העולמים שזה ודאי מותר לפרסם. וביאר עוד בפרשת עקב (ד"ה הוא תהלתך), שהתפארות בענין היראה הוא גם כבוד השם יתברך, שראוי לירא אותו, הן מצד שכר ועונש והן מצד יראה שהוא רב ושלט, והאדם הסכל אשר טח עיניו מראות יסבב כל הדברים בדרך הטבע, על כן לא יפחד מן העונש, וכל שכן מהוד הדר גאונו. וזהו שאמר הכתוב (ירמיה ט כג) 'בזאת יתהלל המתהלל, השכל וידוע אותי', שמכיר בשכלו שהשם יתברך הוא מסבב כל הסיבות ואין עוד מלבדו.

על יראת שמים מקבלים שכר שלם מן השמים ולא מחצית שכר כשאר מצוות

ועל דרך זה פירש כמין חומר את מאמרם ז"ל במשנתנו 'אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס, אלא הוו כעבדים המשמשים את הרב שלא על מנת לקבל פרס, ויהי מורא שמים עליכם', כלומר, שבכל הדברים שהאדם עושה אין לו בהם אלא תשלום

הירא את דבר ה' מעבדי פרעה הניס את עבדיו ואת מקנהו אל הבתים (ט, כ).

שנינו במשנה באבות (פ"א, מ"ג): הוו כעבדים המשמשים את הרב שלא על מנת לקבל פרס ויהי מורא שמים עליכם. הפליא בעל הפנים יפות ע"ה למצוא מקור למה שמצינו בדברי חז"ל שהתפארו בעצמם במידת יראת השמים שלהם, ואף שבכל המצוות כתיב (מכה ו ח) 'והצנע לכת עם אלקיך', שראוי לכל אדם להסתיר מעשה מצותיו, וכן כתיב (משלי כז ב) 'הללך זר ולא פיק', מכל מקום בענין היראה מותר לפאר את עצמו, כמו שאמר יוסף הצדיק (בראשית מב יח) 'את האלקים אני ירא'. וכך פירש התרגום את דבריו בסוף פרשת ויחי (ג יט) 'כי התחת אלקים אני', ארי דחלא דה' אנא.

שונה מידת היראה שהיא פעולת האדם בלי סיוע מן השמים

והטעם ששונה מידה ומצוה זו מכל שאר המידות והמצוות, כי קיום שאר כל המצוות יתכן רק בסיוע מהשם יתברך, כמו שאמרו (שבת קד.) הבא ליטרה מסייעין אותו, מה שאין כן ביראה שהוא תלוי בכל איש ישראל לבד, כמו שדרשו חז"ל (ברכות לג: מגילה כה.) בפסוק (דברים יב) 'ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה', שהכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, שיהא האדם עצמו מכין לבו לכך (רש"י מגילה כה. ד"ה חוץ), על כן אין להתפאר בשאר מצוות כי הוא רק מתפאר בכבוד קונו שסייע בידו לקיימן, וכמו שפירש בפסוק (תהלים סב יג) 'ולך ה' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו', כי כל תשלום שכר של כל המצוות הוא מצד החסד של הקדוש ברוך הוא שמחשיבם כאילו הם מעשי האדם עצמו, ובאמת אינם אלא בסיוע מן השמים.

הצנעת מצוות ומעשים טובים שנעשו בסייעתא דשמיא

והוסיף עוד לפרש מה דכתיב 'והצנע לכת עם אלקיך', כענין שאמרו בנח 'את האלקים התהלך נח', שהיה צריך סעד לתומכו (רש"י בראשית ו ט), על כן אמר שראוי להצניע מעשיו, אמנם דוקא המעשים שהם בבחינת 'לכת עם אלקיך' דהיינו

יצא לאור ע"י מכון אור לישראל
© כל הזכויות שמורות
אין להעתיק או להפיץ ללא אישור
מפורש בכתב ממכון אור לישראל

לזכות עופר פנחס בן צילה שיחי' · קרן בת רונית שתחי' טל
 אדמונד שיחי' בן איזה · רונית בת ינינה יעל · בנימין בן אסתר כל יוצאי חלציהם שיחי'
 להצלחה רבה ומופלגה בכל מעשה ידיהם, ולאריכות ימים ושנים טובות מתוך בריאות ונחת
 לעילוי נשמת צילה בת דורה צביה ומאיר ע"ה ·

ל להצטרפות חייג עכשיו: 1800-22-55-66 והגליון בדרך אליך

You can now subscribe and get journal delivered to your door.
 Call 718-407-2479 or email otzarptine@gmail.com